

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ**

Кафедра технології виробництва і переробки продукції тваринництва
Спеціальність 204 – “ ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОБНИЦТВА І ПЕРЕРОБКИ
ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА ”

Рекомендувати до захисту
Зав. кафедри _____ Р. Л. Сусол
“ _____ ” _____ 2020 р.

**ВПЛИВ ЗАВОДСЬКИХ МЕТОДІВ СЕЛЕКЦІЇ НА РОБОЧІ ЯКОСТІ
КОНЕЙ ЧИСТОКРОВНОЇ ВЕРХОВОЇ ПОРОДИ, ЯКІ
ВИПРОБУВАЛИСЬ В УМОВАХ ФІЛІЇ "ОДЕСЬКИЙ ШОДРОМ" ДП
"КОНЯРСТВО УКРАЇНИ"**

04.01.-МР. 01 24 19 09

Виконавець:

студент II курсу маг. _____

В. С. Чебан

Науковий керівник:

к. с.-г. наук, доцент _____

С.Ю.Косенко

Рецензент:

д. с.-г. наук, професор _____

Одеса - 2020

Реферат	3
Перелік умовних скорочень	4
Вступ	5
РОЗДІЛ 1. Огляд літератури	7
1.1. Історичні відомості про створення чистокровної верхової породи та її вплив на становлення світового конярства	7
1.2. Єкстер'єрні та інтер'єрні особливості коней чистокровної верхової породи	13
1.3. Методи селекційної роботи з чистокровною верховою породою в Україні	14
1.4. Характеристика генеалогічної структури чистокровної верхової породи в Україні	16
Заклучення з огляду літератури	22
РОЗДІЛ 2. Матеріал, умови і методика виконання роботи	24
2.1. Місце та об'єкт досліджень	24
2.2. Методика виконання роботи	26
РОЗДІЛ 3. Розрахунково-технологічна частина	28
3.1. Технологія утримання та годівлі чистокровних коней на іподромі	28
3.2. Основні характеристики племінних ресурсів чистокровної верхової породи в господарствах України за результатами іподромних випробувань	37
3.3. Оцінка роботоздатності та рівень інтенсивності селекції коней в Україні	43
3.4. Економічна ефективність випробувань коней чистокровної верхової породи на Одеському іподромі	53
4. Охорона довкілля	56
Висновки	60
Пропозиції	62
Список літератури	63
Додатки	67

РЕФЕРАТ

випускної роботи магістра спеціальності 204 - «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва» факультету ВМтаБТ Одеського державного аграрного університету Чебан В.С. на тему: «Вплив заводських методів селекції на робочі якості коней чистокровної верхової породи, які випробувались в умовах філії "Одеський іподром" ДП "Конярство України"».

Випускна робота складається з 70 сторінок друкованого тексту, містить в собі 18 таблиць, 11 рисунків та 3 додатки; для її написання було вивчено та оброблено 37 літературних джерел.

Актуальність теми - шляхом моніторингу скакової кар'єри чистокровних коней встановити ефективність впливу методів селекції та лінійних поєднань у різних господарствах України на робочі якості поголів'я, що випробується на Одеському іподромі.

Мета роботи - вивчення методів розведення, генеалогічної структури чистокровної верхової породи, аналіз використання представників різних ліній та маточних родин, що випробуються на Одеському іподромі та оцінці їх за якістю потомства для визначення ефективності цих прийомів у вітчизняної селекції породи.

В результаті проведених досліджень з'ясовано, що лідерами у структурі генеалогічних ліній сучасної популяції чистокровної верхової породи України є лінії Норсерн Дансера (41,9 %) та Нейтів Дансера (25,8 %), найбільш ефективними кросами ліній - Феларис × Плассі, Норсерн Дансер × Неарко, Нейтів Дансер × Тедді, Норсерн Дансер × Рібо, Назрула × Мен О'Уор.

За результатами скакової роботоздатності визначено високовірогідну перевагу ($p > 0,99$) потомства, одержаного від батьківських пар імпоротної селекції та від жеребців, імпортованих з дальнього зарубіжжя та кобил вітчизняної селекції ($p > 0,90$).

Економічна ефективність від випробувань чистокровних верхових коней на Одеському іподромі у 2019 році є збитковою. Витрати на утримання однієї голови за сезон становлять 5593,5 грн.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

Ч/к. в – чистокровна верхова

Жер – жеребець

Коб – кобила

Гол – голів

Хв – хвилина

С – секунда

М - метр

К.з. – кінний завод

ВХ – висота в холці

ОГ – обхват грудей

ОП – обхват п'ястка

ТОВ – товариство з обмеженою відповідальністю

ПП – приватне підприємство

ДП – державне підприємство

ПВ – приватний власник

ВСТУП

Впровадження ринкових відносин в аграрній сектор обумовило зміну напрямів економічних досліджень у галузі конярства, а саме: вивчення попиту на коней різного господарського призначення, економічно- організаційні питання реалізації племінних коней, прогнозування галузі на коротко- і середньострокову перспективу. Сучасні умови розвитку призового кіннозаводства вимагають значного підвищення роботоздатності коней чистокровної верхової породи та прискорення темпів її удосконалення. Вирішення цього завдання можливе за умови використання в селекції більш досконалих методичних заходів виявлення роботоздатності коней та інтенсифікації селекційного процесу для забезпечення конкурентоспроможності породи на міжнародному рівні.

За останнє десятиріччя престиж чистокровного конярства України значно знизився у зв'язку з обмеженим технологічним та організаційним забезпеченням. Коні, що вирощуються у кінних заводах України, значно поступаються за жвавистю, дистанційністю та скаковим класом коням кінних заводів Європи. Збільшується розрив у рекордних досягненнях та методичному забезпеченні селекційного планування.

Сучасні вимоги, що пред'являються до коней чистокровної верхової породи у гладких скачках, кінному спорті та як поліпшувачів напівкровного конярства, передбачають більш інтенсивний розвиток селекційного процесу.

Актуальність теми - шляхом моніторингу скакової кар'єри чистокровних коней встановити ефективність впливу методів селекції та лінійних поєднань у різних господарствах України на робочі якості поголів'я, що випробується на Одеському іподромі.

Метою роботи було вивчення методів розведення, генеалогічної структури чистокровної верхової породи, аналіз використання представників різних ліній та маточних родин, що випробуються на Одеському іподромі та

оцінці їх за якістю потомства для визначення ефективності цих прийомів у вітчизняної селекції породи.

Для досягнення поставленої мети було поставлені наступні завдання:

- розглянути технологічні процеси годівлі та утримання племінного поголів'я на іподромі;
- систематизувати поголів'я іподрому за статеві-віковими групами та дати характеристику кожній групі за екстер'єром і роботоздатністю;
- вивчити динаміку зміни показників жвавості і дистанційності в розрізі ліній та потомства ведучих жеребців-плідників при збільшенні дистанції та віку коней;
- визначити ефективність основних методів підбору ;
- оцінити економічну ефективність випробування коней чистокровної верхової породи на Одеському іподромі.

РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

1.1. Історичні відомості про створення чистокровної верхової породи та її вплив на становлення світового конярства

Методи створення та удосконалення коней чистокровної верхової породи викликають особливий інтерес не тільки у спеціалістів конярства, а й у зоотехнічної науки і практики загалом. Професор В. О. Вітт писав, що чистокровна верхова порода є зразком колективної зоотехнічної творчості багатьох поколінь людей і що немає іншої породи сільськогосподарських тварин, як і іншої породи коней, в яку було б вкладено стільки людської праці й терпіння, честолюбства і захоплення, таланту та розуму [7].

Чистокровна верхова порода була виведена в Англії у другій половині XVII — першій половині XVIII ст. складним відтворним схрещуванням місцевих кобил верхового типу з жеребцями арабської, перської, турецької, та інших порід [16]. Порідні ознаки цих коней формувалися протягом тривалого розведення бажаних помісей «у собі» в умовах м'якого клімату, повної забезпеченості кормами, в тому числі якісними пасовищними, застосування спеціального тренування та випробування на скачках. Відбір вівся в першу чергу за якостями, виявленими на скачках та полюванні.

В Англії за давніх часів розводили декілька порід жвавих верхових коней. У Середні віка окрім важких бойових коней лицарі використовували невеликих коней (hank) для їзди без озброєння та доспіхів. В Ірландії аналогічні за типом коні мали назву хобі (hobbi), у Шотландії – геллоуей (galloway). Можна припустити, що основою походження цих місцевих коней були давні аборигенні коні кельтів, і що таке походження сприяло подальшому схрещуванню їх з іспанськими та північноафриканськими кінями [3].

Ввезення до Англії коней східних порід, у тому числі арабської, почався за часів англо-французьких війн. До того часу англійці поліпшували місцевих коней європейськими культурними породами, тому у країні було вже сформоване ядро коней високих користувальних якостей.

Епохою початку цілеспрямованого розведення скакових коней прийнято вважати часи правління Карла II (1660-1685), який придбав для свого заводу велике поголів'я цінних жеребців та кобил, переважно східного походження. Більша частина їх надійшло з Танжера – міста на марокканському узбережжі Гібралтарського проливу, що вказує на певну вірогідність їх варварійського походження[16,35].

Найбільш точні дані є про трьох жеребців, які попали до Англії у цю епоху. Наразі вони є основними родоначальниками, нащадками яких по прямій чоловічій лінії є всі сучасні чистокровні коні. Вони також вважаються засновниками чистокровної верхової породи. Один з них, Бейерлей Терк (Byerley Turk) був відбитий у турок у 1683 році при осаді Відню. Можна припустити, що він був чистокровним арабським жеребцем, як і інший родоначальник - Дарлей Арабіан (Darley Arabian), привезений в Англію у 1710 році. А ось походження третього жеребця - Годольфін Арабіана (Godolphin Arabian) вважається північноафриканським. Судячи по його зображенням, які дійшли до наших часів, дуже помітним є його схожість з кінями ахалтекінської породи [7]. Якщо прийняти до уваги, що у XII-XVII ст. туркменські коні користувались великим попитом на Близькому Сході, Персії та Туреччині, гіпотеза про участь ахалтекінців у створенні генофонду чистокровної верхової породи уявляється цілком обґрунтованою.

При вивченні походження усіх сучасних чистокровних коней з'ясовується, що по прямій чоловічій лінії вони надходять до трьох видатних плідників свого часу: Метчему (Matchem), 1748 р.н., Хероду (Herod), 1758 р.н., та Екліпсу (Eclipse), 1764 р.н. Вони у свою чергу є прямими нащадками східних жеребців, про яких згадувалось вище: Метчем є онуком Годольфіна Арабіана, Херод – праправнук Бейерлей Терка, а прадідом Екліпса є Дарлей Арабіан. Усі три родоначальники є спорідненими між собою з материнського боку, тому питання про переважний вплив на породу того чи іншого жеребця є формальним. У кількісному відношенні лінія Екліпса з самого початку домінувала над іншими. Однак вважати його перевагу над Херодом та

Метчемом було б помилковим, тому що за сумарним виграшем потомства першого покоління перше місце належало Метчему, а Екліпс займав останнє місце, хоч він і був наймолодшим і його сини та доньки знаходились у найвигіднішому стані: на час випробувань більшості з них (80-м рокам XVII ст.) були затверджені найбільш вагомими призи: Окс (Oaks), Дербі (Derby) та Сент-Леджер (St.Leger) [34,35].

У потомстві II та III поколінь виявилась ще одна закономірність. Найвідоміші онуки Екліпса, які створили свої лінії: Гохана (Gohanna), Беннінгборо (Benningbrough), Віски (Whiskey), Гамблетоніан (Hambletonian) та ін., уявляють собою сполучення кровей Екліпса, Херода та Метчема. Їх матері є дочками Херода або його сина Хайфляера (Highflyer) від дочки Метчема. В подальшому цей комплекс, як правило, повторювався та закріплювався, і тільки в тому разі прямі потомки Екліпса виявляли себе як цінні скакуни та плідники. У той же час, у родоводах представників ліній Херода та Метчема у II, III та навіть IV поколінні кличка Екліпс не зустрічається. Іншими словами, ці плідники могли давати класний приплід за рахунок власної препотентності, а Екліпс – за рахунок комбінаційної здатності.

Теоретичними дослідженнями встановлено [31,32], що родоначальники найбільш міцних та розгалужених ліній майже завжди давали своїх найбільш цінних потомків у поєднанні з дочками певних плідників. Генофонд в таких лініях формувався значно ширший, що сприяло їх пластичності та довговічності. Дуже значний вплив на формування породного складу зробили такі жеребці, як Дарсі'с Уайт Терк (Darcy's White Turk) и Йеллоу Терк (Yellow Turk), Елкокс Арабіан (Alcock's Arabian), Сейнт Віктор Барб (St. Viktor Barb), Лідс Арабіан (Leedes Arabian), Лістер Терк (Lister Turk), Марокко Барб (Marocco Barb) та інші.

Одним з критеріїв оцінки плідника є його здатність давати заводських маток. Якщо прийняти до уваги, що означає згадана вище здатність Метчема та Херода давати цінне потомство без кросу з лінією Екліпса, можна дійти висновку, що їх сини та доньки мали рівноцінний генетичний потенціал. У

Екліпса ж навпаки, сини мали більшу цінність у племінному відношенні, ніж доньки.

Однак які б видатні жеребці та кобили не приймали участь у створенні генофонду чистокровної верхової породи, їй ніколи не вдалось би створити без цілеспрямованого відбору за скаковим класом. А для цього необхідними були регулярні випробування коней у скачках. Перші скачки, що проводились у епоху Карла II, відбувались на дуже довгі дистанції: від 4 до 6 миль. Вік коней для участі в скачках складав від 6 років і старше.

Починаючи з 1750 року в Англії стали проводити скачки на більш короткі дистанції – 2 мілі. Вік коней для участі в них складав вже 4 роки. У 1763 році відбулися перші скачки для трирічних коней [4,7]. Поступово в Англії склалась система скакових випробувань, яка найбільш відповідала інтересам кіннозаводства. Вона стала традиційною та збереглася до нинішнього часу. Згідно їй у подальшому затверджувались традиційні призи і в інших європейських країнах.

Особливе місце серед призів для чистокровних коней займають Дербі і Окс, які почали розігруватись у 1780 р. Цими назвами користуються у всіх країнах, де випробуються чистокровні коні. Аналогом в нашій країні є Великий Український приз, у Франції – приз Жокей-клуба, але все одно вони носять и паралельну назву – Дербі. В Америці, Австралії та країнах Азії система випробувань декілька відрізняється від європейської, але традиційні призи під назвою Дербі і Окс розігруються всюди. Англійське Дербі відбувається в Епсомі, тому воно має назву Епсомське. Але самим першим з основних традиційних призів був затверджений Сент-Леджер. Вперше він був розіграний у 1776 році, и з тих пір щорічно відбувається в Донкасері на дистанцію 2900 м. Цей приз є заключним етапом англійської "Потрійної Корони", яка складається з 3-х скачок: 2000 Гіней, Дербі та Сент-Леджер. Аналогічні призи є в усіх європейських країнах, і в кожній країні є своя "Потрійна Корона". Кінь, що виграв всі три приза "Корони", набуває назву "тричі вінчаний", що є найбільш

поважним титулом у всьому скаковому світі. В Україні ці призи мають назву "ім. Калініна", "Дербі" та "Приз Президента" [4, 12, 17].

Ще одним вагомим фактором удосконалення чистокровної верхової породи був суворий племінний облік. Всі дані про походження, випробування та племінне використання коней офіційно фіксуються та публікуються у спеціальних періодичних виданнях протягом більше ніж 200 років. Завдяки цьому, родовід кожного сучасного коня можна прослідкувати до родоначальників породи. Вірогідні дані про коней, що приймали участь у скачках, є у наявності починаючи з 1960 року. Перший "Скаковий календар" був виданий в Англії у 1727 році та почав виходити щорічно.

Дуже велике значення мав випуск першого тому племінної книги "General Stud book" у 1793 році [7, 21, 22]. В усі наступні томи записували тільки тих коней, предки яких були записані у першому. Такий жорсткий контроль походження коней, яких використовували у розведенні, мав велике значення при створенні досконалої породи. Другою країною, яка видала племінну книгу чистокровних коней, стала Росія. Ще за часів графа Орлова в Хреновському кінному заводі було ціле відділення чистокровних верхових коней, і потомство вивідних жеребців і кобил велося "в чистоті". На даний час племінні книги ведуться за єдиними правилами в кожній країні, де розводять цю породу. Існує також Міжнародний комітет по племінним книгам коней чистокровної верхової породи (ISBC), який контролює цю роботу.

Чистокровна верхова порода має лінійну структуру, тобто всіх її сучасних представників можна поділити на потомків відносно невеликої кількості видатних плідників, яких називають родоначальниками ліній [31, 36]. Підіймаючись вище по генетичному ланцюгу, можна прослідкувати, як змінювалась структура породи на протязі певного часу. За якісним співвідношенням лінії сильно відрізняються, одна чи декілька завжди домінують, але баланс крові протягом часу може змінюватись. Деякі лінії бурхливо розвиваються, відгалужуються, дають початок новим; інші мають

тільки один напрям, ще якісь - поступово пригнічуються. Основні лінії чистокровної верхової породи мають світове значення.

Найбільш поширеною та багаточисельною на даний час є лінія Норсерн Дансера (Nothern Dancer) 1961 р.н. Її основні продовжувачі – Данзиг (Danzig) 177 р.н. та Седлер'с Уеллс (Sadler's Wells) 1981 р.н. – мають нагоду з часом стати засновниками самостійних ліній. Дід Норсерн Дансера Непарко (Nearko), 1935 р.н., найбільше вплинув на породу у ХХ ст. Його називають "конем сторіччя". Цей жеребець є онуком Феларіса (Phalaris), родоначальника самої багаточисельної лінії першої половини минулого сторіччя. Непарко продовжив її, створивши власне відгалуження. Переважаюча більшість скакунів та плідників по прямій чоловічій лінії надходять до нього через трьох його синів: Непарктика (Nearctic) 1954 р.н., Роял Чарджера (Royal Charger) 1942 р.н та Назруллу (Nasrullah) 1940 р.н., який залишив значний слід в американському чистокровному конярстві [19, 20].

Вище вже згадувалось про те, що у чистокровному кіннозаводстві прогресують ті лінії, які вдало поєднуються між собою. У сучасній селекції "золотим кросом" вважається Норсерн Дансер × Нейтив Дансер (Native Dancer) 1950 р.н. При паруванні цих потомків відбувається віддалений інбридинг на Феларіса. Нейтив Дансер є праправнуком цього родоначальника по чоловічій лінії. Закінчивши свою блискучу скакову кар'єру – з 22 стартів 21 перемога та 1 друге місце – Нейтив Дансер і в заводі виявився не менш цінним плідником. Його онук Містер Проспектор (Mr. Prospector) 1970 р.н. став феноменальним "плідником плідників" – біля ста його синів використовуються у кінних заводах різних країн та вже дали продовжувачів. Безсумнівно, Містер Проспектор стане засновником самостійної, дуже цінної лінії.

Ще відносно нещодавно, наприкінці ХХ ст., можна було казати про існування ліній Гіперіона (Hyperion) 1930 р.н., Тедді (Teddy) 1913 р.н., Принс Роза (Prince Rose) 1928 р.н., Хіміара (Himyar) 1875 р.н., Блендфорда (Blandford) 1919 р.н., Турбільона (Tourbillion) 1928 р.н., Мен О'Уора (Man O'War) 1917 р.н. У сучасному світовому чистокровному кіннозаводстві зустрічаються

представники всіх вищеперелічених ліній, але казати про їх самостійне існування вже не можна. Тем не менш, підтримка та збереження їх має велике значення для подальшого розвитку породи. Об'єднання генофонду може негативно вплинути на якість поголів'я у наступних поколіннях [29].

1.2. Етапи розвитку чистокровного конярства України

В кінці XIX – на початку XX сторіччя поголів'я чистокровних коней в Росії мало чітко виражену лінійну структуру, генофонд якої постійно оновлювався внаслідок придбання європейських плідників. Саме від них отримували цінних продовжувачів ліній. Але більшість кращих племінних коней було втрачено у роки революції 1917 року та Громадянської війни, наприкінці якої залишилось лише 183 чистокровні кобили та 193 цінних жеребця [22].

З 1921 року почалась зміна профілю кінних заводів України з військово-ремонтних на державні та комплектація їх кіньми чистокровної верхової породи. Відродження кінних заводів вимагало відновлення випробувань коней на іподромах. Перше після Громадянської війни випробування коней верхових порід відбулося на Харківському іподромі в 1921 році. Цей захід став поштовхом до проведення випробувань у інших містах та створення конярських товариств [9, 21]. Протягом наступних 10 років поголів'я коней в Україні зросло до 4,6 млн [23].

На початку 1940-х років у провідних кінних заводах України (Стрілецький, Деркульський) склався своєрідний тип чистокровного коня, який максимально відповідав вимогам вітчизняного конярства та за багатьма ознаками відрізнявся від зарубіжних представників породи. Він мав більш масивний та розвинений корпус, міцну конституцію, жвавість та дистанційність. З 1950-х років систематична робота з чистокровною верховою породою проводилась у Стрілецькому, Деркульському, Дніпропетрівському та Онуфріївському кінних заводах. Поголів'я коней на той період складало близько 1500 голів, у т.ч. 208 жеребців-плідників та 700 маток [22].

Починаючи з 1960-х років племінна робота у чистокровному конярстві будувалася на точно визначених параметрах добору, кількісній і якісній характеристиці селекційних ознак у поєднанні з індивідуальним підбором. Завдяки використанню високоякісних імпортованих з США та Франції плідників, у період 1960-70 рр у чистокровному конярстві СРСР були отримані жеребці, які не поступалися за робочими та екстер'єрними якостям до світової еліти (Харків, Фактотум, Регістратор, Дельфін, Імперіал, Анілін, Габон). Починаючи з 1958 року вітчизняні жокеї приймали участь у міжнародних скачках у США, а з 1964 року - у призі Європи, де тричі здобув перемогу Н.Насібов на Аніліні від Елемента та Аналогічної.

В Україні, як і в інших країнах, коней чистокровної верхової породи використовують у скаковій індустрії, для класичних видів кінного спорту (конкур, триборство) і для схрещування з напівкровними породами з метою поліпшення їх екстер'єрних і функціональних ознак [33, 37].

З початку 1990-х років чистокровне кіннозаводство поступово переміщається у приватний сектор. Кількість поголів'я зменшилася, але збільшилася кількість імпортованих плідників, які вплинули на генеалогічну структуру породи, її тип, екстер'єрні та робочі якості.

1.3. Екстер'єрні та інтер'єрні особливості коней чистокровної верхової породи

Сучасні чистокровні коні мають великий зріст, добре розвинений тулуб, суху будову тіла, сильні мускули, енергійно рухаються. Голова у них переважно мала, суха з прямим профілем; шия довга, пряма; холка висока і довга; спина і попереки прямі, міцні; круп довгий, трохи приспущений; ноги довгі з міцними мускулами та чітко вираженими («відбитими») сухожилками, добре розвиненими суглобами. Масть переважно гніда, темно-гніда, каракова, руда, рідко ворона і сіра [18].

З вад екстер'єру частіше трапляються брокдаун, курба, жабки, шпат, букшина та захворювання на рорер і ламкість кровоносних судин носової порожнини. Плодючість кобил порівняно низька.

Темперамент у чистокровних коней енергійний, живий, але нерідко вони бувають занадто нервозними.

За даними колишнього Всесоюзного науково-дослідного інституту конярства [17], чистокровні верхові коні істотно перевершують коней арабської, ахалтекінської, орловської та російської рисистих і ваговозних порід за кількістю та кисневою ємністю крові, вмістом у ній гемоглобіну, еритроцитів, систолічним об'ємом серця та іншими інтер'єрними ознаками .

Найціннішою рисою цих коней є висока консолідація типу та ознак породи і надзвичайна роботоздатність у скачках.

Головним напрямом роботи з породою є підвищення скакового класу, плодючості кобил (до 75 лошат на 100 маток) та усунення деяких недоліків і вад екстер'єру [1, 5].

У практиці чистокровного конярства в минулому і тепер великого значення набуло оцінювання жеребців за якістю нащадків. Їх цінність визначають за кількістю приплоду, його екстер'єром і промірами, роботоздатністю — кількістю скачок і перемог, виграних традиційних призів і призових сум. За цими даними визначають індекс успіху та показник дистанційності нащадків того чи іншого жеребця.

Коней чистокровної верхової породи розводять тільки за лініями. На даний час таких ліній близько 30 [13]. Деякі з них поширені у багатьох країнах і називаються міжнародними. Інші лінії культивуються переважно в одній країні — тій, де їх створено, і називаються місцевими, або локальними. Представники ліній різняться не тільки походженням, типом, особливостями екстер'єру, а й роботоздатністю. Одні з них здобувають перемоги на коротких, інші — переважно на довгих дистанціях.

Через це лінії, як і нащадки жеребців, у Росії, в Україні та інших державах згідно міжнародної класифікації поділяються за роботоздатністю на такі групи:

спринтери — середня дистанція перемог 1000 - 1200 м;

мілери — 1400 - 1800 м,

фляєри — 1600 - 2000 м

стаєри — середня дистанція перемог понад 2100 м;

проміжні дистанції (I) — 1900 - 2100 м,

довгі дистанції (L) — 2200 - 2700 м

дуже довгі (E) — 2800 і більше [1].

В Україні коней цієї породи вирощують на Деркульському, Дніпропетрівському, Онуфріївському та Стрілецькому державних, а також у приватних кінних заводах [9, 22]. Щороку у багатьох країнах світу проводяться аукціони з продажу чистокровних верхових коней різного віку. Лідером продажу чистокровних коней у Європі є фірма «Таттерсал», яка відрізняється від інших надзвичайно високою якістю свого товару. Перший аукціон організовано нею і проведено ще у 1766 р.

1.4. Методи селекційної роботи з чистокровною верховою породою в Україні

У сучасному рейтингу основних заводських порід України чистокровна верхова займає друге місце (21,4% від загального поголів'я коней України) після української верхової породи [27]. Метою селекційної роботи з породою є збереження, удосконалення та доведення генофонду чистокровної верхової породи до світових стандартів, підвищення конкурентоспроміжності на внутрішньому та міжнародному ринках.

Основними методами селекційної роботи у чистокровному кіннозаводстві України є відбір та підбір [26].

Відбір за фенотипом займає важливе місце в роботі з породою завдяки тривалості зміни поколінь та невисокої плодючості кобил. На даний час відбір ведеться за 5 основними ознаками: скаковому класу, жвавості, дистанційності, екстер'єру, промірам. Критерії відбору встановлюються для кожної ознаки.

У сучасних умовах удосконалення чистокровної верхової породи, при посиленні орієнтації роботи на призовий спорт, основна роль відбору за роботоздатністю набуває більшого значення. Призова роботоздатність – складна кількісна ознака, на яку впливають фактори зовнішнього середовища. Тому для підвищення ефективності відбору молодняку у відтворний склад за такою ознакою важлива достатня точність оцінки [6, 24]. Як показує практика, перемоги та призові місця, що використовують у кінних заводах у якості основного критерію роботоздатності коня, не завжди чітко характеризують його скаковий клас, тому не можуть бути гарантією високої племінної цінності. Перемоги в призах є необхідними, але важливими якостями, що забезпечують високу роботоздатність коней, є проявлена жвавість, дистанційна витривалість, скороспілість, здатність до призової боротьби, стабільність виступів.

Скороспілість має важливе економічне значення. На неї впливають лінійна належність, а також рівень годівлі та умови вирощування. У скороспілого молодняку раніше закінчується формування росту та розвиток. Скороспілі коні здатні вже у дворічному віці виявляти високу жвавість та успішно конкурувати на іподромах, що значно підвищує рентабельність кіннозаводства та дає можливість більш раннього відбору у відтворний склад, підвищуючи ефект селекції та скорочуючи інтервал між поколіннями.

Коні чистокровної верхової породи української селекції недостатньо скороспілі. У останні роки відносна скороспілість коней гальмують низький рівень та якість годівлі молодняку, підсисних та жеребних кобил, відсутність пасовищ, недостатнього моціону, невисокий професійний рівень заводського та іподромного тренінгу та випробувань [6, 24].

Для селекції важливу роль грає відбір у відтворний склад жеребців та кобил, що перемогли у традиційних скачках I, II, III груп та показали високу жвавність у віці двох та трьох років на випробуваннях [30].

Для жеребців жвавність у дворічному віці у перерахунку на 1000 м повинна бути не менше 1,05 с, а для кобил – не менше 1,07 с [11].

Одним з важливих елементів роботоздатності є дистанційність, яка проявляється зі скаковою витривалістю на різних дистанціях при необхідній кількості стартів коня [20, 24]. Кількість стартів та витривалість чітко характеризують конституціональну міцність та рівень експлуатації коня, а також здатність витримувати велике навантаження в традиційних скачках. Все це важливо враховувати при відборі молодняку у відтворний склад.

Велике значення також має здатність коней до призової боротьби [37]. Боротьба за перемогу у скачках вимагає значного напруження коня, що дає можливість оцінити його переваги. Чистокровний кінь, що виграв із високою жвавністю або зайняв призове місце у головних традиційних призах, але не повторив цей результат у інших виступах, не представляє інтересу для іподромного спорту, а в подальшому – для племінного використання.

При відборі жеребців-плідників необхідно враховувати результативність та стабільність виступів у традиційних призах. Для того, щоб жеребець був відібраний до відтворного складу, він повинен, як мінімум, виграти 3 традиційні скачки I групи (Великий Дворічний, Дербі, Президента України) або 5 II та III (Літній, Задорного, В. Спринтерський, Відкриття). Краща жвавність жеребця має бути не тихіше на дистанціях 1000 м – 1,01 с, 1200 м – 1.12, 1600 м – 1.39, 2000 м – 2.03, 2400 м – 2.30, 2800 м – 2.59 с [25].

Відбір жеребців має дуже важливе значення у селекційній роботі. Від рівня відбору значно залежать темпи удосконалення породи. Комплексна оцінка роботоздатності з урахуванням перемог у традиційних скачках, виявленої жвавості у призах, суми виграшу, жвавності швидкості, стабільності виступів дозволяє підвищувати племінну цінність жеребців до 45-65% [20].

Кобили, що потрапляють у маточний склад, повинні бути треновані, випробувані, мати перемоги у традиційних призах та жвавність на всі дистанції у віці 2 років у перерахунку на 1000 м не тихіше 1,07 с. Можуть бути відібрані у відтворний склад (не більш 10%) кобили, що не мають перемог або не випробувалися, а також які не мали змоги реалізувати свій генетичний потенціал роботоздатності внаслідок травматизму, скорочення строків випробувань або у зв'язку із матеріальними труднощами коневласника [14].

Успішне використання в селекції кобил високого та середнього класів жвавості дозволило кінним заводам України отримати 52,8% переможців традиційних скачок та виграти 89,1% традиційних призів [31].

Аналіз розіграшу традиційних скачок показує, що популяція чистокровної верхової породи в Україні відрізняється достатньо вдалою передачею жвавісних якостей та скакового класу з покоління у покоління.

При роботі з кобилами необхідно враховувати, що надмірна іподромна експлуатація класних кобил може привести до зниження відтворної якості. Вони гірше приходять в охоту, холостіють та абортують.

Відбір за екстер'єром – оцінка коней за їх перевагами та недоліками. Проводячи відбір, необхідно приділяти увагу загальній гармонійності тіло будови, міцності сухожилків, ширині та глибині грудей. Експертна оцінка екстер'єру жеребців для племінного використання повинна бути не нижче 4,0 балів, а кобил – 3,75 балів за п'ятибальною системою [35].

Відбір за генотипом відбувається у два етапи: відбір за походженням, коли враховується племінна цінність предків та відбір за якістю потомства.

Відбір за походженням має не менше значення, ніж відбір за роботоздатністю, екстер'єром та крупністю. Відбір за походженням заснований на схожості між предками та потомством. Від більш цінних батьків повинно бути отримане краще потомство.

Оцінюючи походження, важливо враховувати скаковий клас більшості предків з визначенням високоцінних коней, які відносяться до вітчизняних та світових ліній (Дугласа, Пренс Роз, Неарко, Норсерн Дансера, Феларіса, Мен

О'Уора, Рібо), а також до родин та гнізд (1133 Доліни, 1227 Кетеро, 1602 Фіелі, 1067 Гральсбург, 695 Поллі Гудгем, 1208 Ітуїки, 912 Бельгії, 2421 Руставі, 1409 Пучини). Цінність родоводу зростає, якщо видатні предки зустрічаються неодноразово з підкріплюючим інбридингом у помірному або віддаленому ступені, що дає можливість значно посилити спадкові особливості тварин. Дуже цінним є, якщо якість коней в родоводах з покоління у покоління поліпшується, що вказує на закріплення цінних якостей у потомстві [30, 33].

Кінцевим етапом відбору коней є їх оцінка за якістю потомства, яка найбільш чітко характеризує племінну цінність. До оцінки та відбору жеребців висуваються більш високі вимоги, ніж до відбору кобил. Правильний вибір, широка та раціональна спрямована апробація цінних жеребців в цілому визначає розвиток ліній та еволюцію породи. Оцінка жеребців за якістю потомства проводиться не менш ніж за 20 головами. Ця кількість має бути отримана у перших двох ставках. Якщо від плідника випробувано не менш 7 потомків, то вираховується "індекс успіху". Своєчасно організована апробація плідників дозволяє вже к 7-8 рокам визначити їх племінну цінність.

При оцінці молодих плідників важливо враховувати не тільки якість потомства у цілому, але й здатність давати класних коней заводського призначення.

Оцінюючи кобил за якістю потомства, необхідно враховувати їх плодючість, молочність, розвиток лошат та їх роботоздатність. Скаковий клас потомства є вирішуючим при оцінці племінних кобил за якістю потомства. Для першої оцінки племінної цінності кобил необхідно мати не менш ніж трьох потомків, що випробувались [24, 37].

Основною метою підбору є закріплення у потомстві ознак, що селекціонуються (скакового класу, жвавості, дистанційності, міцності конституції, відмінного екстер'єру) та компенсація недоліків кобили за рахунок цінних якостей жеребця-плідника. Підбір, як і відбір, повинен вестись з урахуванням походження, фенотипу та якості потомства пар, що підбираються. При складанні планів підбору необхідно враховувати досвід роботи з ведучими

плідниками в породі та результативність їх використання у певному господарстві.

При складанні підборів необхідно дотримуватись наступних правил:

- максимальне використання найбільш цінних за якістю потомства плідників;
- запобігання безсистемного інбридингу;
- створення великих однорідних генеалогічних груп.

Основним критерієм племінної цінності жеребців-плідників є результати оцінки за якістю потомства. Кращі жеребці по результатах оцінки за якістю потомства повинні використовуватись з максимальним навантаженням, а плідників, що відрізняються середнім потомством, потрібно використовувати тільки в тих генеалогічних комплексах, що вже себе зарекомендували.

Для швидкої та повної апробації до цінних за фенотипом та походженню молодих вітчизняних та привезених з-за кордону жеребців слід підбирати кобил різних генеалогічних комплексів та племінної цінності [30].

При підборі за генотипом необхідно переслідувати мету: накопичення у родоводах цінних у породі кличок жеребців-плідників та маток: Дерзкій, Афінс Вуд, Арт, Ават, Трастід, Зотос, Суздаль, Майкоп, Аврал, Монкотур) при аутбридингу та інбридингу у помірних ступенях [24]. Як показує практика, при кросах ліній використовували моделі споріднених та неспоріднених підборів. Найбільш ефективним аутбредним підбором є топкросинг (аутбредна кобила та інбредний жеребець), при якому отримано більш ніж 38% переможців традиційних призів. Більша частина переможців отримана при простому та комплексному інбридингах.

Інбридинг у помірних ступенях на видатних представників породи використовують для посилення цінних якостей батьків, підвищення однорідності за роботоздатністю, типу та екстер'єру, міцності конституції. Найбільш ефективними для отримання висококласних коней є моделі підбору при середньому коефіцієнті інбридингу 30%.

При підборі за фенотипом бажано використовувати однорідний підбір пар за класами жвавості. Оскільки в усіх суб'єктах племінної справи майже всі жеребці-плідники більш жваві, ніж кобили, це дає можливість використовувати як однорідний, так і різнорідний підбір за цією ознакою. При підборі за показниками жвавості враховуються класи жвавості: жеребців-плідників – високий (1.03,0 та жвавіше), середній (1,03,1-1,05,0), тихий (1.05,1 та тихіше) та кобил: високий (1.05 та жвавіше), середній (1.05,1-1.07,0) та тихий (1.07,1 та тихіше) [20, 33, 37].

Заклучення з огляду літератури

Чистокровна верхова порода була виведена в Англії у другій половині XVII — першій половині XVIII ст. методом складного відтворного схрещування. Родоначальниками породи вважаються арабські жеребці Бейерлей Терк, Дарлей Арабіан та північноафриканський Годольфін Арабіан, які є предками основних родоначальників усіх сучасних ліній: Метчема, Херода та Екліпса. Племінний відбір в породі ведеться за фенотипом, скаковим класом, жвавості, дистанційності, екстер'єру, промірами, призовою роботоздатністю, скороспілістю, походженню та якістю потомства. Племінний підбір, як і відбір, ведеться з урахуванням походження, фенотипу та якості потомства пар, що підбирають один до одного.

Всі дані про походження, випробування та племінне використання коней офіційно фіксуються у племінних книгах, які ведуться за єдиними правилами в кожній країні, де розводять чистокровну верхову породу.

Чистокровна верхова порода має лінійну структуру. На даний час в Україні використовують плідників, які належать до ліній Норсерн Дансера, Феларіса, Дугласа, Рібо, Неарко, Пренс Роз, Мен О'Уора, Турбійона, Тедді та Блендфорда.

У сучасному рейтингу основних заводських порід України чистокровна верхова займає друге місце (21,4% від загального поголів'я коней України)

після української верхової породи. Метою селекційної роботи з породою є збереження, удосконалення та доведення генофонду чистокровної верхової породи до світових стандартів, підвищення конкурентоспроможності на внутрішньому та міжнародному рівні.

РОЗДІЛ 2. МАТЕРІАЛ, УМОВИ І МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ РОБОТИ

2.1. Місце та об'єкт досліджень

Філія «Одеський іподром» ДП «Конярство України» розташований в Малиновському районі м. Одеси, має транспортне сполучення зі всіма районами міста.

Іподром обладнаний трьома біговими доріжками різного призначення:

1. Основна (призова) ґрунтова - 1600 м;
2. Зимова піщана - 1476 м;
3. Робоча (скакова) - 1710 м.

Всі доріжки не обладнані дренажем та нічним освітленням, призова та робоча доріжки обладнані стоковою каналізацією. Для обробки доріжок використовується трактор та поливальна машина.

На території іподрому розташована свердловина, яка забезпечує в достатній кількості водою для зволоження доріжок та підтримки їх в належному стані.

На іподромі побудована трибуна літнього типу, яка є сезонною і не забезпечує відвідувачів необхідними умовами, особливо взимку. В приміщенні трибуни розташовані суддівська та адміністративний корпус.

На іподромі розташовано 8 стаєнь загальною місткістю 320 конемісць. У 2019 році кінноплемінна частина складалася з 6 тренвідділень коней рисистих порід, загальне поголів'я - 117 гол.

На території іподрому є кузня і гараж, складські приміщення для фуражу та ветлазарет. Біля стаєнь побудовані варки для моціону коней та механічні водилки. Територія іподрому огорожена, під'їзні шляхи та дороги у межах території заасфальтовані.

Починаючи з 2013 року на іподромі проводяться сезонні випробування коней чистокровної верхової породи. У 2019 році випробування проходили коні

філій ДП "Конярство України" - Деркульського, Онуфріївського та Дніпропетрівського кінних заводів та коні приватних власників (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Кількість випробуваних коней чистокровної верхової породи за статеві-віковими групами в сезоні 2019 року на філії «Одеський іподром» ДП "Конярство України" в розрізі коневласників

Коневласник	Всього	У т.ч. випробув.											
			2-х		3-х		4-х		ст.вік		Разом		
			ж	к	ж	к	ж	к	ж	к	ж	к	
Деркульський к/з	2	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Дніпропетровський к/з	10	10	1	3		6	-	-	-	-	1	9	
Онуфріївський к/з	15	11	5	2	1	5	2	-	-	-	8	7	
ЧП «Кінний завод «Мілленіум»	29	22	3	3	5	15	3	-	-	-	11	18	
ТОВ «Агрофірма Корнацьких»	2	2	-	-	2	-	-	-	-	-	2	-	
ПП КФ «Фаворит»	5	3	1	2	1	-	-	-	1	-	3	2	
ПВ Римчук М.М.	4	3	-	3	-	1	-	-	-	-	-	4	
ПВ Береговий П.М.	3	3	1	-	1	1	-	-	-	-	2	1	
ПВ Дигало О.В.	7	4	3	2	1	1	-	-	-	-	4	3	
ПВ Рикова В.Ю.	3	2	1	1	-	-	-	-	1	-	2	1	
ПВ Папакиця В.К.	6	5	1	4	1	-	-	-	-	-	2	4	
ВСЬОГО	86	66	16	22	12	29	5	-	2	-	35	51	

Як свідчать дані таблиці 2.1, кількість коней, які належать філії ДП "Конярство України", тобто державній установі, становить 31,2% від загальної кількості випробуваних; 68,8% коней належить приватним власникам, у т.ч. ПП "Кінному заводу "Мілленіум" - 33,7%.

Об'єктом дослідження були показники екстер'єру та робочих якостей представників різних ліній чистокровної верхової породи, аналіз методів селекційної роботи у господарствах України та їх результативність в розрізі досліджень робочих якостей представників різних ліній чистокровної верхової породи.

Предметом дослідження був молодняк та дорослі коні чистокровної верхової породи основних племінних господарств України, що проходили випробування на Одеському іподромі впродовж сезону 2019 р., а також у період 2015-2019 років.

2.2. Методика виконання роботи

Матеріалом для досліджень слугувала база даних первинного племінного обліку, відомості про випробування коней, результати експертної оцінки відтворного складу чистокровної верхової породи. Був проведений зоотехнічний та генеалогічний аналіз поголів'я, яке наразі базується у державних та приватних господарствах, та аналіз селекційної роботи у цих господарствах. Племінне поголів'я розподілене за лінійною належністю, лінійне поєднання розраховано за показниками комплексу селекційних ознак: роботоздатністю, типом та екстер'єром потомства, отриманого від різних варіантів лінійного підбору.

Оцінено ефективність чистопорідного розведення за лініями із застосуванням аутбредного та інбредного методів розведення.

Була проведена статистична обробка матеріалів первинного племінного обліку та баз даних відтворного складу державних та приватних кінних заводів з метою визначення перспективних лінійних поєднань в породах при удосконаленні селекційних ознак.

Коней чистокровної верхової породи оцінювали згідно Інструкції з бонітування [10] за наступними показниками: тип, екстер'єр, проміри, призова роботоздатність, якість потомства. Оцінку роботоздатності коней здійснювали за результатами випробувань коней на іподромах згідно з Правилами випробувань племінних коней рисистих, верхових та ваговозних порід на іподромах України [25].

Роботоздатність коней чистокровної верхової породи оцінювали за показниками:

- кількість молодняку, випробуваного у 2-3-річному віці і старшого віку;

- кількість виступів;
- виграш та зайняті призові місця у групових та традиційних скачках;
- відсоток перших місць від кількості виступів;
- доля переможців традиційних призів.

За даними останніх 5 років (2015-2019 рр) визначали призову роботоздатність потомства кожного жеребця-плідника за кількістю перемог у групових та традиційних призах, жеребців-плідників розподіляли за рангом від першого (потомство якого мало найбільшу кількість перемог) і далі у порядку зменшення показника.

Для додаткової характеристики роботоздатності вивчали наявність і кількість серед потомства жеребців-плідників видатних особин – переможців міжнародних і традиційних призів, а також рекордистів жвавості на різні дистанції.

Біометрична обробка кількісних ознак (проміри, жвавість, екстер'єрна оцінка тощо) здійснювалась у програмному середовищі MS Excel [2].

Економічна ефективність розрахована на даних вартості конеднів за сезон з урахуванням витрат на утримання, випробування і тренінг.

Дослідження проводились на наступною схемою (рис. 1)

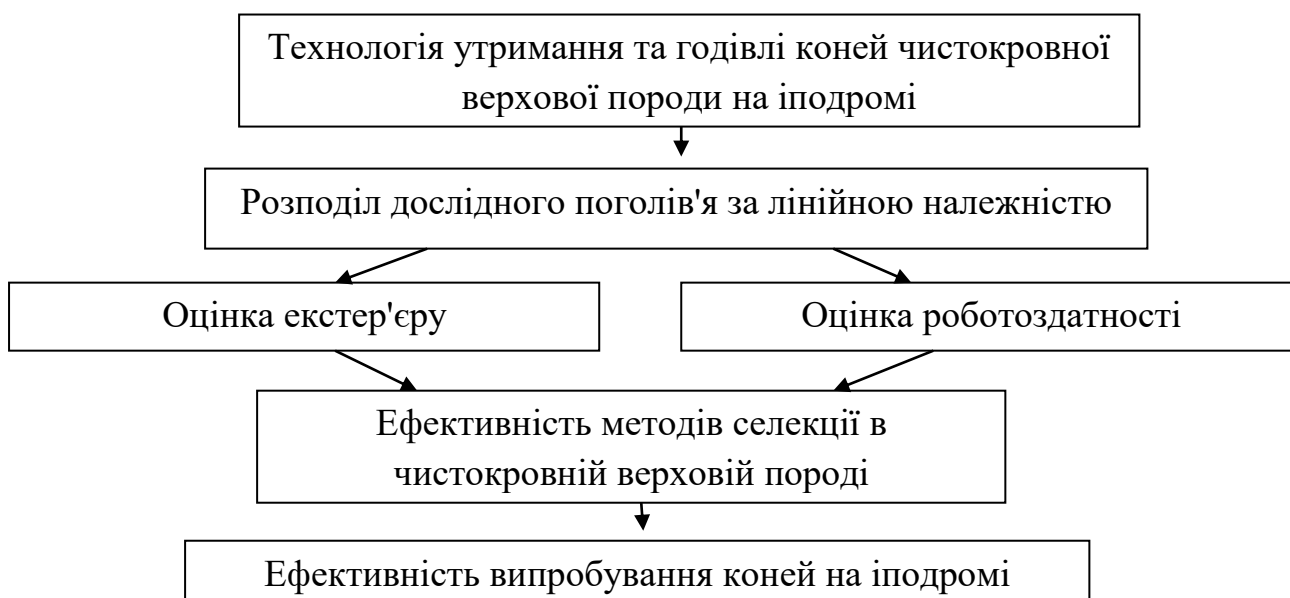

Рис. 1. Схема досліджень

РОЗДІЛ 3. РОЗРАХУНКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНА ЧАСТИНА

3.1. Технологія утримання та годівлі чистокровних коней на іподромі

Чистокровних верхових коней на Одеському іподромі утримують у стайнях висотою 3,5-4 м, які обладнані денниками розміром 3×3 м². Перегородка з боку коридору зроблена з ґрат, щоб коні могли бачити один одного. Коні, спілкуючись між собою, ведуть себе більш спокійно і менш схильні до поганих звичок. Ширина проходу між денниками становить 3 м.

Денники обладнані годівницями, напування коней здійснюється за допомогою відер. Кожна стайня обладнана приміщенням для тренерського персоналу, для зберігання фуражу, грубих кормів та приміщенням для упряжі. В якості підстилки для коней використовують, в основному, тирсу, яка гарно утримує тепло та всмоктує вологу. Чиста та суха підстилка є також однією з основних умов боротьби з дерматитами.

Чистоту та відповідну температуру (влітку – від +20 до +25°C) підтримують за допомогою систем вентиляції, своєчасним прибиранням та провітрюванням приміщення. Рівень вуглекислоти у повітрі підтримується на рівні 0,20%, аміаку – біля 15 мг в 1 м³ повітря, відносна вологість – 70%.

Після тренування на доріжці коні повертаються до стайні, де з них знімають вуздечку, надягають недоуздки, прив'язують, підтягують стремена та відпускають попруги. Потім ретельно розчищають металевим гачком підошву копита, замивають кінцівки, якщо вони брудні. Вимиті кінцівки витирають рушником, щоб уникнути появи мокреців. Потім протягом 5-10 хвилин кінцівки масирують, коня розсідлюють, солом'яним джгутом розтирають спину та корпус. Після закінчення ранкової та вечірньої (крокової) роботи коней чистять у проході стайні (рис. 2). Для чищення використовують щітки (волосяні або капронові), скребки металеві або пластикові, гребні, сукняні ганчірки. Після чищення рушником протирають очі і ніздрі.

У літній час коней купають. Температура води повинна бути близькою до температури тіла тварини.

Розчистка та ковка коней проводиться регулярно раз на місяць.

Основний тренінг коней чистокровної верхової породи відбувається вранці (рис. 2).

Рис. 2. Ранкове тренування коней чистокровної верхової породи на Одеському іподромі

Під час ранкового тренування проводяться в основному роботи на жвавому алюрі. У період іподромних випробувань об'єм тренувальних навантажень відбувається у наступних межах: рись – 10-15 хвилин, кентер (для дворічних коней) – 1800-2400 м, для коней 3-х років і старше – 2400-3600 м при значному збільшенні інтенсивності за рахунок жвавих галопів та виступів на приз (рис. 3).

Рис. 3. Робота на кентері

У період скакового сезону дуже важливим є індивідуальний підхід в тренінгу коней. Дворічок, які вперше потрапили на іподром, необхідно привчати до боксів (рис. 4).

Рис. 4. Привчання молодих коней до стартових боксів

Індивідуальний підхід також стосується планування днів проведення, дистанції та тренувань жвавим галопом. Зазвичай жваві роботи припускаються раз на тиждень, однак трапляються етапи підготовки до деяких призів, коли жваві галопи застосовуються частіше, головним чином, для коней 3-х років і старше. При цьому тренер повинен враховувати індивідуальні особливості коней, їх загальний клініко-фізіологічний стан.

Для випробувань коней чистокровної верхової породи на Одеському іподромі передбачені наступні дистанції: коні 2-річного віку: 1000, 1200, 1400, 1500, 1600 м; 3-річного і старше - 1200, 1400, 1500, 1600, 1800, 2000, 2400 м.

Перед стартом кожної скачки коней демонструють у спеціально обладнаному паддоку (рис. 5). Крім того, у паддоку відбувається ідентифікація учасників скачки шляхом сканування чипів, які розташовані у шиї коней з лівого боку (рис. 6).

Рис. 5. Демонстрація коней у паaddockу перед скачкою

Рис. 6. Ідентифікація учасників скачки

Величезне значення для стану здоров'я коня та його спортивної кондиції має правильна годівля. Скаковий кінь в тренінгу потребує від 2,5 до 2,75% корму по відношенню до живої маси тіла, тобто для нормальної життєдіяльності кількість корму, що потребує кінь масою 450 кг, складає 13-14 кг.

На Одеському іподромі годівля коней відбувається відповідно встановленого графіку. Концентрати, а також грубі корми роздають у три прийоми. При триразовій годівлі коней ранкова дача концентратів зазвичай буває найменшою за кількістю (20-25%), оскільки це обумовлено проведенням

ранкового тренування. При наступній годівлі кінь отримує вже 30-35%, а ввечері – 40-45% концентратів.

Основним концентрованим кормом для коней є овес, частину якого для кращої перетравності слід давати у плющеному вигляді. Замість вівса іноді використовують також ячмінь, який необхідно плющити та дробити. Широко використовують висівки та шрот, які мають великий вміст фосфору та є добрим складовим для відшкодування нестачі цього елемента. Ці корма звичайно згодовують разом із концентратами у вигляді каші, а також у зволоженому вигляді з іншими кормами.

Трав'яне борошно, червона морква, пророщене зерно є добрим джерелом вітамінів та протягом всього року повинні входити в склад раціонів молодняку, особливо під час тренінгу та іподромних випробувань. Багатим джерелом вуглеводів є також мелясса. Скаковим коням необхідно також згодовувати свіжу траву, але обережно і в невеликій кількості. Деяким коням, особливо в ніч перед напруженою роботою або скачкою зелений корм взагалі виключають. Багато тренерів вважають, що надлишок зеленої трави в раціоні ускладнює дихання коня, а у ряді випадків є причиною кровоточивості.

Кращим сіном для годівлі скакових коней є лугове або степове різнотрав'я. Однак у деяких тренвідділеннях частіше використовують сіно з багаторічних злакових та бобових трав (тимофіївка, люцерна, конюшина). Оптимальним є використання у раціонах коней обох видів сіна з перевагою злакового, яке повинно складати 70-75% загальної кількості. В день виступу перед призом денну норму сіна декілька зменшують.

Раціони скакових коней постійно забезпечуються вітамінами, мінеральними речовинами та сіллю. Відомо, що при напруженій роботі значна кількість солі виводиться з організму з потом. Тому краще сіль давати у вигляді лизунця, який постійно повинен знаходитись у годівниці. В раціон також включають відповідні премікси, які складаються з урахуванням компенсації дефіциту тих чи інших макро- та мікроелементів в кормах.

Раціон скакового коня повинен містити біля 10-12 кормових одиниць. При цьому на одну кормову одиницю повинно припадати 80-100 г перетравного протеїну, не менше 4-5 г кальцію, 4-5 г фосфору та 10-15 мг каротину. Вміст цих речовин в 1 кг корму приведений у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Поживність 1 кг корму для скакових коней

Корми	Кормові одиниці	Перетравний протеїн, г	Кальцій, г	Фосфор, г	Каротин, мг
Овес	1,0	85	1,4	3,3	-
Ячмінь	1,21	81	1,2	3,3	1,0
Кукурудза	1,34	78	0,4	3,1	4,0
Висівки пшеничні	0,71	126	1,8	10,1	4,0
Висівки житні	0,76	110	1,0	9,5	3,0
Сіно лугове	0,42	48	6,0	2,1	15,0
Сіно злаково- бобове	0,48	54	6,8	1,9	20,0
Сінне борошно	0,65	102	12,5	2,8	150,0
Морква кормова	0,14	7	0,6	0,5	30,0
Трава лугова	0,25	24	2,4	1,0	30,0
Мелясса	0,08	4,5	0,3	-	-
Насіння льону	1,9	194	2,0	6,4	15,0

Раціон скакового коня повинен складатися з 6-8 кг вівса, 6-7 кг сіна, 0,5-1 кг висівок, 0,5-1кг сінної муки. При цьому кінь повинен обов'язково отримувати по 50-60 г кальцію та фосфору. Оскільки в кормах цих мінеральних речовин міститься недостатньо, в раціон вводять крейду та кісткове борошно (в 100 г кісткового борошна біля 31 г кальцію та 14 г фосфору, а в 100 г крейди – 37 г кальцію). Також скаковим коням рекомендується згодовувати 300-400 г цукру

або глюкози. Даванку їх проводять разом із вівсом або у розчиненому вигляді при напуванні. Добре поїдається кіньми суміш з глюкози – 400 г, висівок – 150 г та води – 150 г. Цукор або глюкозу слід давати декілька днів (3-5) до виступу на приз, а потім через 2-3 години після скачки. У першому випадку дача вуглеводів буде сприяти накопиченню енергетичних запасів, а в другому – більш швидкому відновленню функціональної діяльності організму коня.

На Одеському іподромі використовують також премікс «Старт», який містить глюкозу, ряд важливих вітамінів, мікроелементів та інших біологічно активних речовин. Добова норма преміксу – 0,4-0,5 кг на 1 гол.

В таблиці 3.2 приведені норми годівлі чистокровних коней у період іподромних випробувань.

Таблиця 3.2

Норми годівлі коней чистокровної верхової породи живою масою 500 кг

Показники	Норма	Корми та добавки									
		Сіно злаково-бобове	Овес (зерно) плющений	Вівки пшеничні	Ячмінь (плющений)	Морква	Монокальцій фосфат	Сірчанокислый кобальт	Масляний препарат віт А	± до норми	Усього
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Кількість корму, кг		8	6	1	2	2	0,05				
Суша речовина	12,5	6,94	2,55	0,85	1,8	0,34					12,5
Кормові одиниці	10,6	3,84	3,0	0,75	2,76	0,28				+0,08	10,68
Обмінна енергія, мДж	115	51,6	27,6	8,85	24,4	4,4				+1,8	116,8
Сирий протеїн, кг	1,375	0,726	0,324	0,151	0,206	0,012				+0,04	1,42
Перетравний протеїн, кг	989	408	237	194	146	16				+11	1000
Лізин, г	56	29	13,8	8,4	4,2	1,0				+0,4	56,4
Сира клітковина, кг	2,25	1,896	0,291	0,088	0,076	22				+0,05	2,3
Сіль поварена	35									+35	35
Кальцій, г	62	44,8	4,5	2,0	1,0	1,8	8,7			+0,8	62,8

Продовж. табл. 3.2

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>
Фосфор, г	50	10,4	10,2	9,6	10,4	1,2	11			+3	53,0
Магній, г	16,2	11,2	3,6	4,3	2,8	0,6				+7,3	23,5
Залізо, мг	1000	1328	123	17,0	606	20				+1247	2247
Мідь, мг	100	168	14,7	11,3	5,8	2,2				+102	202
Цинк, мг	310	169,6	67,5	81	59,2	4,4				+71	381
Кобальт, мг	6,2	1,6	0,21	0,1	0,12	0,16		19,4		-	6,2
Марганець, мг	370	1062	169	117	7,8	4,2				+990	1360
Йод, мг	6,2	3,32	0,20	1,95	0,34	0,06				+0,2	6,42
Каротин, мг	125	192	3,9	2,6	13,6	108				+195	320
Вітамін А, тыс. МЕ	31	-	-	-	4,4	-			0,26	-	31
Вітамін Д, тис. МЕ	3,1	2,4	-	-	-	-				-	3,1
Вітамін Е, мг	310	624	38,7	20,9	45,2	3				+433	743
Вітамін В ₁ , мг	37,5	10,4	21,9	6,0	8,0	1,2				+10	47,5
Вітамін В ₂ , мг	37,0	56	3,3	2,9	2,4	0,6				+28	65
Вітамін В ₃ , мг	43,7	80	39	23,5	15,0	2,4				+116	160
Вітамін В ₄ , мг	1870	5200	2700	1300	900	100				+8370	10200
Вітамін В ₆ , мг	19	3,6	5,7	15	8,6	2,6				+18,5	35,5
Вітамін В ₁₂ , мг	75	-	-	-	-	-				-	

Аналізуючи дані таблиці 3.2, бачимо, що у раціоні, який використовують для годівлі коней на Одеському іподромі, найбільшій відсоток складають концентрати (майже 50%), грубі корми складають біля 40% та соковиті корми – біля 10%.

Коней напувають не менш як тричі на добу. На 1 кг сухого корму, з'їденого конем, йому дають до 3 л води. Середньодобова потреба коней у воді становить 40-50 л, а у спеку та при напруженій роботі – до 70-80 л. У стайнях воду наливають у відра, щоб вона підігрівалась до температури повітря в приміщенні. Напувають коней перед годівлею, особливо перед роздаванням концентрованих кормів. Це зумовлене тим, що вода зі шлунка в кишки проходить, майже не затримуючись. Тому напування після годівлі викликає переміщення корму з водою в кишки, зниження його перетравності та засвоєння. Не можна напувати спітнілих від роботи (гарячих) коней, оскільки внаслідок цього у них

можуть виникнути простудні захворювання та ревматичне запалення копит (опій), яке надовго виводить коня з ладу і закінчується деформацією копитної стінки та нерівномірним відростанням копитного рогу. У сильну спеку інколи доводиться напувати після навантаження спітнілих тварин, але це потрібно робити теплою водою та не дозволяти їм робити більш ніж 5-6 ковтків.

На іподромі дотримуються суворого режиму та розпорядку годівлі коней. Корми роздають у встановлений час з урахуванням режиму тренувань. Зерновий корм повинен бути з'їдений не пізніше ніж за 2-3 години до початку роботи. Першу годівлю коней проводить нічний коновод, який у вказаний тренером час дає коням залишені з вечора концентрати з таким розрахунком, щоб до початку ранкової роботи вони їх з'їли.

У 5-6 годин ранку починається прибирання стайні та робота коней, яка триває до 8-9 годин. До цього часу коноводи закінчують оббивання денників, чистку коней після роботи та до 12 годин відпочивають.

Під час денного прибирання проводиться заправлення денників, напування та годівля коней, після чого на стайні буває перерва до 5 годин вечора.

На вечірньому прибиранні коней чистять, проводять роботу кроком протягом 30-40 хвилин, після чого напувають та годують. На ніч для кожного коня залишають сіно, яке роздають чергові, та зерно, яке роздає нічний коновод.

В день скачок коней годують, як завжди, але сіна дають декілька менше. Час годівлі вдень встановлюється в залежності від часу виступу коня у скачці. Перерва між годівлею та виступом коня у призу повинна бути не менш як 4 години.

Після виступу в скачці коня водять кроком не менш 40 хвилин, поки він не обсохне та не заспокоїться. Протягом цього часу коневі дають по 2-3 ковтка води. Потім його ставлять у денник, дають трохи води та сіна, а ввечері чистять, випоюють та годують кашею з запареного вівса, висівок та насіння льону. Наступного дня після скачки кінь повинен отримати 3-4-денний активний відпочинок. У цей період дуже корисним є випасання коней вранці та ввечері протягом 20-25 хвилин.

3.2. Основні характеристики племінних ресурсів чистокровної породи в господарствах України за результатами іподромних випробувань

Протягом останніх десяти років в чистокровній верховій породі відбулися значні зміни, як за формою власності господарств, так і за чисельністю і генеалогічною структурою. Якщо у 1995 році весь відтворювальний склад був зосереджений в основному у чотирьох державних кінних заводах, в подальшому поголів'я племінних коней помітно збільшилось внаслідок створення приватних господарств, і було розподілене по 8 суб'єктах племінної справи (рис. 7).

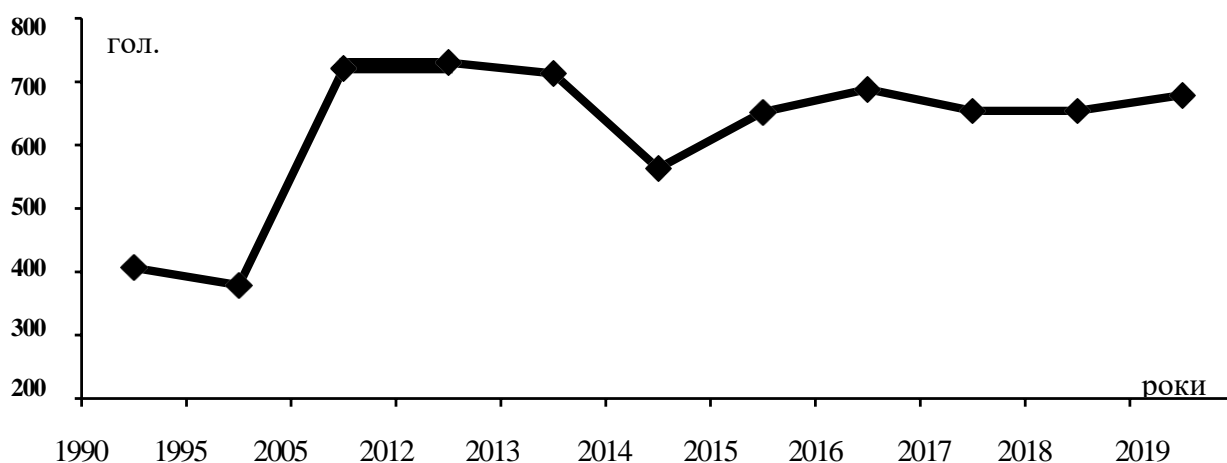

Рис. 7. Динаміка поголів'я коней чистокровної верхової породи в Україні

Сьогодні у відтворювальному складі породи нараховується 34 жеребця-плідника та 250 племінних кобил.

В таблиці 3.3 представлений розподіл поголів'я коней чистокровної верхової породи по суб'єктам племінної справи.

Таблиця 3.3

Розподіл чистокровної верхової породи по суб'єктах племінної справи

Суб'єкти племінної справи	Наявність на 01.01.2019 р., гол.							
	всього		жеребців-плідників		маток		ремонтного молодняку	
	гол.	%	гол.	%	гол.	%	гол.	%
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>
Дніпропетровський к. з.	105	15,5	3	8,8	32	12,8	70	17,7

<i>1</i>	2	3	4	5	6	7	8	9
Онуфріївський к.з.	84	12,4	2	5,9	31	12,4	51	12,9
Стрілецький к.з.	77	11,3	2	5,9	33	13,2	42	10,6
Деркульський к.з.	52	7,7	2	5,9	30	12,0	20	5,1
Всього по державних кінних заводах:	318	46,8	9	26,5	126	50,4	183	46,3
ПП «Кінний завод «Мілленіум»	217	32,0	17	50,0	71	28,4	129	32,7
ПП «Мустанг»	75	11,0	4	11,8	30	12,0	41	10,4
ДП ПАТ «Ілліч- Агро Донбас ВАТ «ММК ім. Ілліча»	36	5,3	2	5,9	11	4,4	23	5,8
ПСП ім. Шевченка	33	4,9	2	5,9	12	4,8	19	4,8
Всього по приватних господарствах	361	53,2	25	73,5	124	49,6	212	53,7
Всього в Україні:	679		34		250		395	

Отже, за даними табл. 3.3, ремонтний молодняк становить 58,1% від загального поголів'я коней; 41,9% складає поголів'я відтворного складу.

Серед коней чистокровної верхової породи, які проходять випробування на іподромі, найбільшу кількість складають тварини дворічного віку, тому результативність їх виступів може слугувати показником призової скороспілості української популяції чистокровних коней, а експертна оцінка - показником ефективності селекційного процесу, спрямованого на збереження типу чистокровного коня. Під час досліджень був проведений аналіз цих показників за останні 5 років. Результати представлені в таблиці 3.4.

Дані таблиці 3.4 свідчать, що протягом останніх 5 років оцінка екстер'єру дворічок, що випробувались на іподромі, суттєво не змінювалась. З 2015 по 2018 рік спостерігалась тенденція до збільшення кількості випробуваного молодняку, але у 2019 році цей показник знизився. Найвищий відсоток переможців традиційних призів спостерігався у 2017 році (20,6%), найнижчий - у 2019 (9,1%).

**Аналіз екстер'єрних та робочих якостей дворічних коней чистокровної
верхової породи, які випробувались на філії "Одеський іподром" ДП
"Конярство України" протягом сезонів 2015-2019 рр.**

Рік	Кількість випро- буваних, гол.	Всього виступів	Зайнято перших місць	Кількість пере- можців традицій- них призів, гол	% перших місць від кількості виступів	% пере- можців традицій- них призів	Середня експертна оцінка екстер'єру
2015	29	78	15	7	19,2	24,1	6,76
2016	47	112	18	7	16,1	14,9	6,41
2017	63	168	33	13	19,6	20,6	6,07
2018	79	238	28	8	9,8	10,1	6,12
2019	66	188	23	6	12,2	9,1	6,19

Про результати селекційної роботи у господарствах свідчать також показники жвавості отриманого поголів'я. У світовій практиці дистанції для випробувань коней чистокровної верхової породи становлять 1000, 1200, 1400, 1500, 1600, 1800, 2000, 25400, 2800, 3000, 3200 та 4000 м. В Україні, зокрема на Одеському іподромі, на дистанції 2800, 3000, 3200 та 4000 м випробування не проводять.

В таблиці 3.5 представлені рекорди коней чистокровної верхової породи, народжених в кінних заводах України.

Таблиця 3.5.

**Рекорди на різні дистанції коней чистокровної верхової породи,
народжених на кінних заводах України**

Дис-танція, м	Жвавість, хв.с	Кличка, рік народження, походження	Коневласник	Місце і рік встановлення рекорду
1000	0.59,0	Дагес, ж. 1993 (Гобой – Десна)	Деркульський к.з.	Одеса, 1996
1200	1.11,2	Діска, к. 1978 (Стойкій – Дактіль)	Онуфріївський к.з.	Тбілісі, 1984
1400	1.24,0	Шлюпка, к., 1974 (Приз – Шаланда)	Дніпропетровський к.з.	Ростов-на-Дону, 1977
1500	1.32,8	Джилльда, к. 1992 (Дамас – Дружба)	Деркульський к.з.	Одеса, 1995
1600	1.37,0	Бронха, гн. к., 1961 (Харьков – Бравада)	Онуфріївський к.з.	Львів, 1964
1800	1.51,6	Чакра, к., 1998 (Чіф Нідабех – Басма)	ПВ Згара К.К.	Одеса, 1997
2000	2.02,5	Робертіні, ж., 2004 (Best of The Best – Rushing River)	ТзОВ «Спортивний клуб «Арсенал»	Львів, 2009
2400	2.28,0	Гімн, ж. 1989 (Майкоп – Гранга)	Дніпропетровський к.з.	Одеса, 1994
2800	3.00,4	Радіус, ж., 1992 (Суздаль – Ратуша)	Дніпропетровський к.з.	Одеса, 1995
3000	3.27,5	Едінген, ж., 2006 (Грін Берріз – Елегія)	ПП «Мустанг «Конезаводчик Федоров»	Львів, 2009
3200	3.24,0	Гімн, ж. 1989 (Майкоп – Гранга)	Дніпропетровський к.з.	Львів, 1994
4000	4.20,0	Бокал, ж., 1982 (Ават – Бадейка)	Онуфріївський к.з.	П'ятигорськ 1986

Аналізуючи дані таблиці 3.5, бачимо, що рекорд на 1600 м не оновлювався з 1964, на 1400 м - з 1977, на 1200 м - з 1984 року.

Наймолодшими є рекорди на 2000 та 3000 м, встановлені у 2009 році на трав'яній доріжці Львівського іподрому. П'ять (41,6%) із загальної кількості рекордів були встановлені на Одеському іподромі.

За методикою А.С. Краснікова [15] у коней, що випробувались протягом сезону 2019 року, були взяті наступні проміри: висота в холці, обхват грудей і обхват п'ястка. Отримані дані свідчать, що за основними промірами молодняк чистокровної породи відповідає вимогам контрольної шкали росту (додаток А) в усіх вікових групах (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Проміри та експертна оцінка коней чистокровної верхової породи, що проходили випробування на філії "Одеський іподром" ДП "Конярство України" в сезоні 2019 року.

Вік, років	Стать	n	Проміри, см			Експертна оцінка,
			ВХ	ОГ	ОП	
2	жер	28	158,7±0,78	174,7±0,7	20,21±0,0	6,19±0,58
	коб	22	159,1±1,02	176,4±1,2	19,93±0,1	
3	жер	16	163,0±0,71	182,3±1,2	20,22±0,1	7,07±0,56
	коб	11	161,1±0,91	180,8±1,4	20,00±0,1	
4 і ст.	жер	9	164,0±0,57	184,9±0,0	20,50±0,0	7,15±0,36
	коб	-	-	-	-	

Коні дворічного віку мають нижчу експертну оцінку, ніж представники більш старшого віку, що свідчить, вочевидь, про відносну пізньоспілість молодняку.

При вивченні взаємозв'язку основних промірів та експертної оцінки екстер'єру коней, які випробувались на Одеському іподромі протягом 2015-2019 років, встановлено високий коефіцієнт кореляції між висотою в холці та обхватом грудей в усіх статево-вікових групах (табл. 3.7).

Коефіцієнти кореляції (r) між основними промірами та експертною оцінкою коней чистокровної верхової породи, що проходили випробування на філії "Одеський іподром" ДП "Конярство України" протягом 2015-2019 рр

Коефіцієнт кореляції	Статеві-вікові групи				
	2 роки		3 роки		4 роки і старше
	п, жер	п, коб	п, жер	п, коб	п, жер
	81	67	44	39	29
Висота в холці × обхват грудей	0,611	0,508	0,668	0,449	0,572
Висота в холці × обхват п'ястка	0,417	0,238	0,529	0,383	0,344
Обхват грудей × обхват п'ястка	0,268	0,295	0,480	0,285	0,453
Висота в холці × оцінка екстер'єру	0,471	0,311	0,319	0,131	0,316
Обхват грудей × оцінка екстер'єру	0,388	0,302	0,291	-0,054	0,392
Обхват п'ястка × оцінка екстер'єру	0,409	0,353	0,164	-0,019	0,333

Дані таблиці 3.7 свідчать, що коефіцієнт кореляції між висотою в холці та обхватом грудей становить 0,5 і вище ($p > 0,95$) (виняток-трирічні кобили), в той час як показники промірів та екстер'єрна оцінка мають низький взаємозв'язок.

3.3. Оцінка роботоздатності та рівень інтенсивності селекції коней в Україні

Аналіз структури генеалогічних ліній у сучасній популяції чистокровної верхової породи в Україні показав (табл. 3.8), що лідерами за кількістю продовжувачів є лінії Норсерн Дансера (41,9 %) та Нейтів Дансера (25,8 %). Популярність даних ліній пов'язана з їх прогресом за жвавистію у світі.

Таблиця 3.8

Розподіл за лініями жеребців-плідників відтворного складу господарств України

Лінії	гол	%
Норсерн Дансера	13	41,9
Нейтів Дансера	8	25,8
Назрули	5	16,1
Неарко	3	9,7
Дугласа	1	3,2
Рібо	1	3,2
Всього	31	100,0

У вітчизняній популяції чистокровної верхової породи лінія Норсерн Дансера є найбільш розгалуженою. Її розвиток відбувається через п'ятьох високласних його синів: Ніжинські II, Sadlers Wells, Локал Талент, Storm Bird, Danzig. Кращими сучасними представниками лінії Норсерн Дансера в Україні є: Talgado, Sistematic, Експект, Розчерк, Тахока Prince (рис. 8), Гар Джет, Лаак, Richy Rey.

Друга за чисельністю плідників лінія - Нейтів Дансера - займає 25,8 % в структурі популяції чистокровної верхової породи України. Лінія розвивається в Україні через двох синів Нейтів Дансера: Рейз Е Нейтіва і Етена. Кращі представники лінії Нейтів Дансера в Україні: Узурпатор, Notrdam, Есулан, Morpheous (рис. 9).

Рис. 8. Жер. Тахока Принц (Тахока Prince), 2004 р.н. (Сторм Кет-Калукан Куїн)

Рис. 9. Жер. Морфеус (Morpheus), 1999 р.н. (Холлінг-Вілані)

Родоначальник ще однієї відомої лінії - Назрулла - був отриманий внаслідок кросу ліній Неарко і Блендфорда та багаторазового інбридингу на видатного Сент-Саймона. З його потомків в Україні використовували жеребця Gold Chief. Представники інших відгалужень лінії Назрули в Україні: Prince Caro (рис. 10), Majestic Alphabet, Спикертон, Raund.

Рис. 10. Жер. Принц Каро (Prince Caro), 2007 р.н. (Коззін-Арзо)

Линия Неарко в Україні розвивається через його сина – Роял Чарджера і онука – засновника власної лінії – Тарн-То. Лінія представлена жеребцем Санніз Флорида і двома його синами: Астронавтом і Лексусом. Перспективність цих двох жеребців дозволяє сподіватись на поширення представників цієї лінії в українській популяції чистокровної верхової породи.

Лінія Дугласа, колись відома завдяки основним успіхам коней вітчизняної селекції на міжнародному рівні, на даний час втрачає свої позиції та вплив на різноманіття вітчизняної популяції. Лінія представлена лише одним віковим плідником Валетом (Суздаль - Гаага). Слід зазначити, що більшість потомків лінії Дугласа зарекомендували себе як дистанціонери, володіли витривалістю та міцною конституцією.

Така ж участь спіткала і лінію Рібо, яку представляє в Україні єдиний її потомок Гартблей від Байкала та Глубі.

Розвинені ще кілька років тому лінії Дарк Рональда, Фелариса, Мен О'Уора, Пренс Роуз, Турбільйона повністю втратили вплив на вітчизняну частину породи. На даний час до лінії Дарк Рональда належать в Україні 9

плідників, але всі вони використовуються в українській верховій породі завдяки відмінним спортивним здатностям.

Аналіз роботоздатності коней чистокровної породи в розрізі лінійної належності був проведений з урахуванням перемог у традиційних призах та рядових скачках, оскільки призові суми на іподромі не нараховуються. В результаті отримані наступні дані (табл. 3.9).

Таблиця 3.9

Аналіз призової роботоздатності коней чистокровної верхової породи в розрізі лінійної належності в сезоні 2019 року

Лінія	Кількість випробуваних коней		Кількість зайнятих перших місць від випробуваного потомства			
			в рядових скачках		у традиційних призах	
	п	%	п	%	п	%
Нейтів Дансера	25	37,9	24	58,5	17	41,5
Норсерн Дансера	20	30,3	17	50,0	9	26,5
Назрулли	9	13,7	7	53,8	-	-
Неарко	5	7,5	1	16,7	-	-
Дугласа	4	6,1	1	20,0	-	-
Рібо	3	4,5	2	50,0	1	25,0
Всього:	66	100,0	54		28	

За результатами випробувань молодняку встановлено, що переважна більшість коней дворічного віку належить до ліній Нейтів Дансера і Норсерн Дансера (відповідно 37,3 % та 30,9 % від усього випробуваного поголів'я), відповідно, більшість коней з цих ліній стали переможцями у рядових скачках та у традиційних призах.

В маточному складі провідних господарств України з розведення чистокровної верхової породи більшість племінних кобил належать до ліній Фелариса (17,4 %), Дугласа (16,9 %) та Рібо (11,4 %) (табл. 3.10).

Таблиця 3.10

Генеалогічна структура маточного складу чистокровної верхової породи

Лінії	гол	%	В тому числі			
			державні кінні заводи		приватні власники	
			гол.	%	гол.	%
Фелариса	38	17,4	34	33,4	4	6,5
Дугласа	37	16,9	22	21,6	15	22,4
Пренс Роуз	14	6,4	6	5,9	8	13,5
Турбільйона	20	9,1	8	7,9	12	18,5
Рібо	25	11,4	5	4,9	20	37,0
Тедді	4	1,8	1	0,9	3	4,5
Мен О'Уора	15	6,8	7	6,9	8	14,9
Дарк Рональда	4	1,8	3	3,0	1	2,0
Блендфорда	11	5,0	1	0,9	10	15,9
Неарко	7	3,2	-	-	7	11,0
Массіна	11	5,0	-	-	11	19,9
Брімстона	1	0,5	1	0,9	-	-
Гейнсборо	1	0,5	-	-	-	-
Норсерн Дансера	14	6,4	4	3,9	10	18,9
Плассі	6	2,7	6	5,9	-	-
Нейтів Дансера	4	1,8	-	-	4	8,0
Альконтара	3	1,4	3	3,0	-	-
Назрулли	3	1,4	3	3,0	-	-
Рауфбольда	1	0,5	1	0,9	-	-
Всього:	219	100,0	102	100,0	117	100,0

Важливе значення для удосконалення породи за робочими якостями має правильне поєднання ліній. В господарствах України селекційна робота з породою проводиться з використанням великої різноманітності лінійних кросів. Лише в Стрілецькому кінному заводі використовувалось споріднене розведення ліній Фелариса і Дугласа (табл. 3.11).

Таблиця 3.11

Ефективність кращих кросів ліній коней чистокровної верхової породи у господарствах різної форми власності

Кроси ліній	Частка переможців від усіх випробуваних коней, %
ПП «Кінний завод «Мілленіум»	
Феларис × Плассі	9,0
Норсерн Дансер × Неарко	6,7
Стрілецький кінний завод	
Феларис × Турбільйон	4,6
Назрулла × Рібо	3,4
Феларис × Пренс Роуз	2,9
Норсерн Дансер × Рібо	2,9
Турбільйон × Дарк Рональд	2,9
Дніпропетровський кінний завод	
Феларис × Дуглас	7,8
Рібо × Дуглас	7,8
Деркульський кінний завод	
Назрулла × Турбільйон	5,8
Турбільйон × Мен О'Уор	3,9
Норсерн Дансер × Турбільйон	3,9
Дуглас × Мен О'Уор	3,9

Роботу з лінією Фелариса здійснювали в Стрілецькому кінному заводі, в поєднаннях Феларис × Турбільйон, Феларис × Блендфорд, Феларис × Неарко, Мен О'Уор, Пренс Роуз, Плассі. Найбільшу кількість перемог мали нащадки, отримані від поєднання ліній Феларис × Турбільйон (4,6 %), Назрулла × Рібо (3,4 %), по 2,9 % переможців у скачках отримані в результаті поєднань ліній Феларис × Пренс Роуз; Норсерн Дансер × Рібо, Турбільйон × Дарк Рональд.

В кінному заводі «Мілленіум» поряд із перевіреними поєднаннями Феларис використовували імпортих жеребців Фрідом Рана та Чиф Нідабеха лінії Норсерн Дансера в кроссах з дочками Містника та Тріпл Бака лінії Неарко, а також перевірений крос Феларис × Плассі. В результаті 9,0 % перемог на іподромах мали нащадки лінійного поєднання Феларис × Плассі і 6,7 % – поєднання Норсерн Дансер × Неарко.

В Дніпропетровському кінному заводі кращими виявились лінійні поєднання Феларис × Дуглас (7,8 %) та Рібо × Дуглас (7,8 %).

В Деркульському кінному заводі використовувались жеребці ліній Норсерн Дансера, Дугласа, Назрулли у підборах з кобилами ліній Массіна, Турбільйона, Фелариса. З молодняку, що проходив випробовування 5,8 % перемог мало потомство, одержане від поєднання Назрулла × Турбільйон, по 3,9 % - від поєднань: Турбільйон × Мен О'Уор, Норсерн Дансер × Турбільйон, Дуглас × Мен О'Уор. Інші поєднання ліній дали невелику кількість представників і не виділялись високим скаковим класом.

При плануванні племінних підборів в господарствах використовується інбридинг різних типів і ступенів. В таблиці 3.12 представлені результати досліджень впливу підбору на результати випробувань коней чистокровної верхової породи на Одеському і подромі у період 2015-2019 рр.

Таблиця 3.12

**Вплив моделі підбору на результативність виступів коней чистокровної
верхової породи на філії "Одеський іподром" ДП "Конярство України"
протягом сезонів 2015-2019 років**

Методи підбору	Кількість перемог		У призах першої групи	
	гол.	%	гол.	%
Внутрішньолінійні поєднання (інбридинг на родоначальників ліній)	10	3,3	4	3,6
Крос ліній (аутбредний)	214	71,8	82	73,9
Крос ліній + простий інбридинг	31	10	14	12,6
Крос ліній + комплексний інбридинг	17	5,7	3	2,7
Крос ліній + інбридинг по материнській частині родоводу	10	3,3	6	5,4
Крос ліній + інбридинг по батьківській частині родоводу	14	4,7	3	2,7
Інбредні батьки різних ліній	2	0,6	-	-
Всього:	298	100	111	100

Як свідчать дані таблиці, переважна більшість переможців призів першої групи (73,9%) отримана в результаті аутбридингу (крос ліній). Серед загальної кількості переможців 3,3% одержано в результаті внутрішньолінійних поєднань (інбридингу на родоначальника лінії); 10% - в результаті підборів, побудованих за схемою: крос ліній+простий інбридинг; ще 5,7% - за схемою крос ліній+комплексний інбридинг.

Аналіз родоводів випробуваних коней показав наявність помірного інбридингу у ступенях IV-IV, III- IV, IV-III. Найчастіше у родоводах переможців призів першої групи виявлено помірний інбридинг на Дарк

Рональда (у ступенях IV-IV, V-V), Граніта II (у ступенях III-III, IV-IV, IV-III), Гарніра (у ступені III-III), Рауфбольда (у ступені III-IV).

Внаслідок того, що тривалий час коней чистокровної верхової породи в Україні розводили в гірших умовах, ніж у країнах з розвиненою скаковою індустрією, за призовою роботоздатністю вони значно їм поступаються. Тому ведення ефективної селекції передбачає використання імпортних жеребців-плідників. Саме плідники імпортної селекції здійснили значний вплив на формування генеалогічної структури породи та розвиток провідних ліній Норсерн Дансера, Мен О'Уора, Неарко та ін.

За результатами випробувань коней дворічного віку були оцінені призова роботоздатність потомства в розрізі географічного походження жеребців-плідників і кобил (табл. 3.13).

Встановлено, що найбільші групи коней були представлені потомством батьківських пар вітчизняної селекції ($n=29$ або 36,2 %) та від жеребців російської селекції і кобил вітчизняної селекції ($n=27$ або 33,8 %). За результатами скакової роботоздатності визначено високовірогідну перевагу ($p>0,99$) потомства, одержаного від батьківських пар імпортної селекції та від жеребців, імпортованих з дальнього зарубіжжя та кобил вітчизняної селекції ($p>0,90$).

Таким чином, використання імпортних жеребців на вітчизняних кобилах різних генеалогічних комплексів дозволяє отримувати молодняк поліпшеного скакового класу. Разом з тим, визначено, що потомство імпортних плідників характеризується нижчою дистанційністю у порівнянні із молодняком вітчизняної селекції.

Таблиця 3.13

**Ефективність використання плідників різного географічного походження
в селекції чистокровної верхової породи України**

Результати випробувань	Моделі підбору								Усього	
	жеребці і кобили вітчизняної селекції (n=12)		жеребці імпоротної (російської) селекції × кобили вітчизняної селекції (n=6)		жеребці імпоротної (США, Англія, Ірландія, Канада) селекції × кобили вітчизняної селекції (n=9)		жеребці і кобили імпоротної селекції (n=6)			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Кількість випробуваних коней, гол.	24	36,2	22	33,8	15	22,5	5	7,5	66	100,0
Кількість виступів	65	34,5	57	30,1	51	27,0	15	8,4	188	100,0
Кількість зайнятих 1-х місць	7	43,8	2	12,4	7	43,8	-	-	16	100,0
Частка 1-х місць від кількості виступів, %	8,9		2,9		11,2		-		6,9	
Кількість переможців традиційних призів, гол.	44	26,7	3	20,0	5	33,3	3	20,0	15	100,0
Виграно традиційних призів	6	22,2	6	22,2	8	29,6	7	26,0	27	100,0
Частка переможців від випробуваних, %	13,8		11,1		27,8		50,0		18,8	

3.4. Економічна ефективність випробувань коней чистокровної верхової породи на Одеському іподромі

За результатами випробувань коней чистокровної верхової породи в сезоні 2019 року в розрізі коневласників отримано наступні дані (табл. 3.14).

Таблиця 3.14

Результати випробувань чистокровного молодняку на філії "Одеський іподром" ДП "Конярство України" у сезоні 2019 року

Коневласники	Кількість, гол	Кількість виступів	Кількість перемог	У т.ч. у традиційних призах	на 1 гол	% перемог від загальної кількості виступів
Деркульський к/з	2	2	-	-	-	-
Дніпропетрівський к/з	10	27	5	5	0,5	18,5
Онуфріївський к/з	11	50	1	-	0,09	2,0
ПП «Кіний завод «Мілленіум»	22	60	13	11	0,6	21,6
ТОВ «Агрофірма Корнацьких»	2	8	2	2	1	25,0
ПП ВКФ «Фаворит»	3	6	1	-	0,3	16,6
ПВ Римчук М.М.	3	4	2	1	0,7	50,0
ПВ Дигало О.В.	4	11	7	4	1,75	63,6
ПВ Береговий П.М.	3	11	2	1	0,7	18,1
ПВ Рикова В.Ю.	2	4	1	-	0,5	25,0
ПВ Папакиця В.К.	5	5	1	-	0,2	20,0
Усього	66	188	35	24	0,53 на 1 гол	В середньому 13,4

Як свідчать дані таблиці 3.14, найбільша кількість перемог - 13 - в сезоні 2019 року мали коні ПП «Кіний завод «Мілленіум», але у відсотковому

співвідношенні перевага належить коням приватного власника О.В. Дигало: 63,6% перемог від загальної кількості виступів та 1,75 перемог на 1 голову за сезон. Найменш успішним виявився сезон 2019 року для Онуфріївського кінного заводу, які не виграли жодного традиційного призу та мали найменший відсоток перемог у рядових призах - 2,0. Вочевидь це викликано тим, що у господарстві давно не оновлювався відтворний склад як жеребців, так і кобил, тому доцільним є придбання нових плідників та маток з метою отримання потомства «золотих» кросів.

Результати розіграшу традиційних призів для коней чистокровної верхової породи на Одеському іподромі представлені в додатку Б.

Тривалість скакового сезону на Одеському іподромі у 2019 році склала, 113 днів. Для кожного коневласника було нарахована певна кількість конеднів, в залежності від кількості голів та терміну утримання випробуваних коней на іподромі. Вартість одного конедня на іподромі складає 49,5 грн, таким чином, ефективність випробування чистокровних коней у сезоні 2019 року склала (табл. 3.15):

Таблиця 3.15

Кількість конеднів для ліцензованих коневласників та ефективність випробувань коней чистокровної верхової породи у сезоні 2019 року на філії «Одеський іподром» ДП «Конярство України»

Господарство	Кількість конеднів	На 1 гол за сезон, грн	Загальна вартість утримання, грн
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
Деркульський к/з	226	5593,5	11187
Дніпропетрівський к/з	1130	5593,5	55935
Онуфріївський к/з	1243	5593,5	61528
ПП «Кіний завод «Мілленіум»	2486	5593,5	123057
ТОВ «Агрофірма Корнацьких»	226	5593,5	11187

Продовж. табл. 3.5

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
ПП ВКФ «Фаворит»	339	5593,5	16780
ПВ Римчук М.М.	339	5593,5	16780
ПВ Дигало О.В.	452	5593,5	22374
ПВ Береговий П.М.	339	5593,5	16780
ПВ Рикова В.Ю.	226	5593,5	11187
ПВ Папакиця В.К.	565	5593,5	27967
Усього	7458	-	369171

Отже, ефективність випробувань чистокровних коней на іподромі є збитковою. Останніми роками бали нараховувалися лише за перемоги та призові місця у традиційних призах, але вартість балів наразі нульова. Це пов'язане з відсутністю фінансування призового фонду з боку держави, а також відсутністю інвестицій з боку приватних власників, оскільки установа є державною. Важливою ланкою у розвитку іподромного бізнесу в країнах Європи є тоталізатор, але в Україні на даний час припинено його функціонування, що також надає значних збитків галузі як скакового, так і рисистого спорту.

РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ДОВКІЛЛЯ

Одеський іподром розташований у Малиновському районі міста Одеси в Ізмаїльсько-Одеському агрогрунтовому районі південної агрокліматичної зони України. Загальна площа земельної ділянки 1365 га; усього сільськогосподарських угідь - 1337 га, з них ріллі -1139 га (рис. 11).

Територія іподрому розташована на рівній місцевості без схилів. Напрямок пануючих вітрів – південно-західний. Кліматичні умови типові для Одеської області: середня температура влітку +30-35°C, взимку -7-8°C.

На території іподрому розташоване джерело водопостачання, яке забезпечує потребу в доброякісній воді для напування тварин, виробничих, господарських та протипожежних потреб.

Територія іподрому розділена на адміністративно-господарську та виробничу зони, що дозволяє створити умови для чіткої організації виробничого процесу. У виробничій зоні розміщені стайні для утримання коней, ветеринарний лазарет, кузня для виготовлення підков. Також на території виробничої зони розташований гараж для автомобілів, які використовуються для привезення кормів зі складу, вивезення гною та догляду за біговими доріжками.

Для профілактики стресів у тварин на іподромі проводяться спеціальні заходи, які зорієнтовані на повноцінну годівлю коней, дотримання оптимальних параметрів мікроклімату приміщень, дотримання режиму годівлі, тренувань та відпочинку.

На іподромі для зниження концентрації аміаку та дезодорації повітря застосовують підстилку з дерев'яної тирси. Стайні обладнані системою природної вентиляції з ефективними притоковими дефлекторами, які використовують природний тиск вітру. Вентиляційні викиди не очищують.

Рис.11. Загальний вигляд Одеського іподрому

У системі ветеринарно-санітарних заходів систематично здійснюються заходи з дезінфекції, дезінсекції та дератизації.

При утриманні коней на іподромі утворюються значні обсяги відходів гною, які містять значну кількість біогенних елементів, патогенної мікрофлори, личинок та яєць гельмінтів. Це негативно впливає на тварин та людей, рослинний світ, клімат, санітарно-побутові умови працівників іподрому а також на проживання населення, яке мешкає поблизу підприємства.

На іподромі гній з приміщень видаляють вручну з подальшим транспортування його у місця зберігання, з яких гній періодично вивозять транспортом за межі міста. Розрахунок виходу гною та площі необхідного гноєсховища приведений в табл. 4.1.

Таблиця 4.1

Розрахунок виходу гною та площі гноєсховища

Тварини	Поголів'я в господарстві, гол.	Кількість гною, одержаного від тварини		Площа гноєсховища, м ²	
		За добу, кг	За рік, тон	На одну тварину	На все поголів'я
Коні	126	25-30	3150-3780	1,5-1,8	189 - 227

З даних таблиці 4.1 видно, що мінімальна площа гноєсховища має бути не менше 189 м², що забезпечить потребу господарства у зберіганні гною, який потім вивозять на поля для підживлення рослин.

На іподромі при в'їзді та біля кожної стайні розташовані дезбар'єри. Територія іподрому має тверде покриття (асфальт), який забезпечує під'їзні шляхи до кожної стайні. На території іподрому є зелені насадження, але в недостатньої кількості. У табл. 4.2 приведені розрахунки додаткового озеленіння господарства.

Таблиця 4.2

Розрахунок кількості насаджень для озеленіння іподрому

Сторони світу	Довжина огорожі	Види посадки	Вид дерев та чагарників	Ряд посадки	Відстань між деревами	Кількість дерев на рядку
Північ	200	Ажурна	Тополі	1-й	5	40
			Верби	2-й	6	33
Захід	800	Багаторядна продувна	Акації	1-й	7	114
			Горіхи	2-й	8	100
			Липи	3-й	6	133
			Клени	4-й	6	133
			Дуби	5-й	10	80
Схід	800	Ажурна	Тополі	1-й	5	160
			Верби	2-й	6	133
Південь	200	Ажурна продувна	Тополі	1-й	5	40
			Ясени	2-й	6	33
Всього						999

Як видно з даних таблиці, на території іподрому потрібно висадити 999 дерев для покращення екологічного стану підприємства та його естетичного вигляду.

ВИСНОВКИ

1. У сучасному рейтингу основних заводських порід України чистокровна верхова займає друге місце (21,4% від загального поголів'я коней України) після української верхової породи. Ремонтний молодняк становить 58,1% від загального поголів'я коней; 41,9% складає поголів'я відтворного складу.
2. Рекорди для коней чистокровної верхової породи давно не оновлювалися, наймолодшими є рекорди на дистанції 2000 та 3000 м, встановлені у 2009 році на трав'яній доріжці Львівського іподрому.
3. За основними промірами молодняк чистокровної верхової породи відповідає вимогам контрольної шкали росту в усіх вікових групах, коефіцієнт кореляції між висотою в холці та обхватом грудей становить 0,5 і вище ($p > 0,95$), показники промірів та екстер'ерна оцінка мають низький взаємозв'язок.
4. На даний час лідерами у структурі генеалогічних ліній сучасної популяції чистокровної верхової породи України є лінії Норсерн Дансера (41,9 %) та Нейтів Дансера (25,8 %), нащадки яких переважають за кількістю перемог у групових та традиційних призах на іподромі.
5. На відміну від жеребців, в маточному складі провідних господарств України з розведення чистокровної верхової породи більшість племінних кобил належать до ліній Фелариса (17,4 %), Дугласа (16,9 %) та Рібо (11,4 %).
6. Найбільш вдалим поєднанням виявилися кроси ліній: в Стрілецькому кінному заводі - Феларис × Турбільйон (4,6 % перемог); в ПП "Кінний завод Мілленіум" - Феларис × Плассі (9,0%) та Норсерн Дансер × Неарко (6,7%); в Дніпропетровському кінному заводі - Феларис × Дуглас та Рібо × Дуглас (по 7,8 %); в Деркульському кінному заводі - Назрулла × Турбільйон (5,8%).
7. Переважна більшість переможців призів першої групи (73,9%) отримана в результаті аутбридингу (крос ліній). Серед загальної кількості

переможців 3,3% одержано в результаті внутрішньолінійних поєднань (інбридингу на родоначальника лінії); 10% - в результаті підборів, побудованих за схемою: крос ліній+простий інбридинг; ще 5,7% - за схемою крос ліній+комплексний інбридинг.

8. За результатами скакової роботоздатності визначено високовірогідну перевагу ($p > 0,99$) потомства, одержаного від батьківських пар імпоротної селекції та від жеребців, імпортованих з дальнього зарубіжжя та кобил вітчизняної селекції ($p > 0,90$).
9. Економічна ефективність від випробувань чистокровних верхових коней на Одеському іподромі у 2019 році є збитковою. Витрати на утримання однієї голови за сезон становлять 5593,5 грн.

ПРОПОЗИЦІЇ

1. Спрямування селекційного процесу на відродження цінних ліній Пренс Роуз, Рібо, Турбільйона, Блендфорда, Дугласа за рахунок імпорту відповідних жеребців для запобігання недопустимого звуження генеалогічної структури породи.
2. Використання імпортних жеребців на вітчизняних кобилах різних генеалогічних комплексів для отримання молодняка підвищеного скакового класу, визначення кращих поєднань, закріплення цінних ознак з метою удосконалення генофонду вітчизняної частини породи.
3. В роботі з генеалогічними лініями врахування високої ефективності лінійних поєднань: Феларис × Плассі, Норсерн Дансер × Неарко, Нейтів Дансер × Тедді, Норсерн Дансер × Рібо, Назрула × Мен О'Уор.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Антонцев Б. Коннозаводство России в начале 21 века. *Коневодство и конный спорт*. 2001. № 1. С. 2-4.
2. Барановський Д. І., Брагінець О. М., Хохлов А. М. Біометрія в програмному середовищі MS Excel: навчальний посібник. Харків: СПД ФО Бровін О.В., 2017. 90 с.
3. Бондарь А. А. Конярство України: віхи історії і сучасність. *Науково-технічний бюлетень ІТ УААН*. № 82. Харків, 2002. С. 131-138.
4. Бочкарёв К. П. Из истории скачек. *Коневодство и конный спорт*. 1988. № 7. С.35-36.
5. Буркат В. П. Селекція і генетика у тваринництві: стан, проблеми, перспективи. *Вісн. укр. т-ва генетиків і селекціонерів*. 2003. № 1. С.37-54.
6. Викулова Л. Л. Выявление и анализ качественных зависимостей между признаками экстерьера и работоспособностью лошадей чистокровной верховой породы: дисс. канд. с.-х. наук 06.02.01 / ВНИИ коневодства. Дивово, 2000. 113 с.
7. Витт В. О. Практика и теория чистокровного коннозаводства. Москва: ЦМИ, 1957. С.270.
8. Волков Д. А. Породные ресурсы и проблемы коневодства Украины. *Науково-технічний бюлетень ІТ УААН*. Харків, 2002. № 82. С. 13-22.
9. Генетичні ресурси коней в Україні / П. І. Вербицький та ін. *Науково-технічний бюлетень Інституту тваринництва УААН*. 2008. № 98. С. 3-11.
10. Інструкція з бонітування племінних коней. Інструкція з ведення племінного обліку. Положення про централізований племінний облік у конярстві. Ю. Ф. Мельник та ін. Київ: Аристей, 2007. 108 с.
11. Капунцов Д.Ю. Влияние возраста и факторов внешней среды на резвость лошадей чистокровной верховой породы. *Интенсификация коневодства*. М., 1985. С. 36-41.
12. Калашников В. В., Зайцев А. М., Ковешников В. С., Калашников Р. В. Концепция развития ипподромного бизнеса. *Коневодство и конный спорт*.

2014. № 3. С.3-6.
13. Ковальчук Н. А., Соколова Г. О. Комбінаційна здатність ліній і родин коней чистокровної верхової породи за показниками роботоздатності. *Науково-технічний бюлетень ІТ НААН*. Харків, 2012. № 106. С.39-43.
 14. Ковешников В. С. Об экономических проблемах в коневодстве. *Коневодство и конный спорт*. 2005. № 1. С.27-28.
 15. Красников А.С. Экстерьер лошади. М.: Сельхозгиз, 1959. 352 с.
 16. Кунець В. В. Вітчизняне конярство: досвід століть (1848-2010 рр.): бібліографічний покажчик у 2-х частинах / НААНУ, Ін-т тваринництва; уклад. В. В. Кунець, наук. ред. Є. В. Руденко. Харків, 2011. 274 с.
 17. Ласков А.А., Афанасьев А.В., Балакшин О.А., Пэрн Э.М. Тренинг и испытания скаковых лошадей. М.: Колос, 1982. С. 7-26.
 18. Ласков А.А. Зоотехнические, физиологические и биохимические модельные характеристики спортивных лошадей. Метод. рекомендации. ВНИИ коневодства, 1989. 19 с.
 19. Мельник Ю. Ф., Буркат В. П., Гузев І. В. Селекційний процес і стан генетичних ресурсів тваринництва в Україні. Київ: Аграрна наука, 2002. С. 3– 22.
 20. Новіков О. О. Оцінка роботоздатності та рівень інтенсивності селекції чистокровної верхової породи: дис. канд. с.-г. наук: 06.02.01 / ІТ НААН. Харків, 2002. 165 с.
 21. Новіков О. О. Перспективи розвитку чистокровної верхової породи коней в Україні. *Науково-виробничий бюлетень «Селекція»*. Київ, 1997. Вип. 4. С.201-202.
 22. Новіков А. А., Мельник Ю. Ф., Костенко А. И. Тенденции развития коневодства в Украине. *Науково-технічний бюлетень ІТ УААН*. Харків, 2002. № 82. С. 3-12.
 23. Платонова Н. П. Ретроспективний аналіз та оцінка сучасного стану проблеми відтворення поголів'я коней в Україні. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. Серія «Тваринництво». 2013. Вип.

- 1(22). С.90-95.
- 24.Платонова Н. П., Гончаренко І. В. Шляхи підвищення конкурентоспроможності вітчизняного конярства. *Науковий вісник ЛНУВМБТ ім. С.З. Гжицького*. 2009. Т.11, № 3 (42), Ч. 2. С. 319-322.
- 25.Правила випробувань племінних коней рисистих, верхових і ваговозних порід на іподромах України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0614-02> (дата звернення 02.06.2020).
- 26.Програма селекції коней української верхової породи на 2003-2010 роки / Ю. Ф. Мельник та ін. К.: Аграрна наука, 2003. 96 с.
- 27.Селекційно-генетичний моніторинг у конярстві: монографія / І. В. Ткачова та ін.; ред. І. В. Ткачова. Київ: Аграрна наука, 2018. 238 с.
- 28.Система автоматизованого племінного обліку у конярстві / О. О. Новіков, І. В. Ткачова та ін. *Вісник Сумського державного аграрного університету*. 2001. С. 257-261.
- 29.Стратегія розвитку тваринництва України до 2020 року / Я. М. Гадзало та ін. Київ: Аграрна наука, 2016. 104 с.
- 30.Сутугина И. В. Результаты племенного использования отечественных и импортных жеребцов в работе с чистокровной верховой породой в России: автореф. дисс... канд. с.-х. наук: 06.02.04 / ТСХА. Москва, 2007. 22 с.
- 31.Ткачова І. В. Генетичні ресурси коней в Україні і напрями їх ефективного використання. *Вісник аграрної науки*. 2014. № 4. С. 40-45.
- 32.Ткачова І. В. Динаміка поголів'я і показники селекційних ознак чистокровної верхової породи коней в Україні. *Науково-технічний бюлетень Інституту тваринництва НААН*. 2016. № 116. С. 161-170.
- 33.Ткачова І. В. Реалізація генетичного потенціалу заводських порід коней в економічних умовах України. *Науковий вісник Національного університету біорізноманіття і природокористування України*. 2009. Вип. 138. С. 197-205.
- 34.Ткачова І. В. Сучасна лінійна структура чистокровної верхової породи в Україні. *Науковий вісник Луганського національного аграрного*

університету. 2010. № 12. С. 311-317.

- 35.Ткачова І. В. Тип та екстер'єр коней чистокровної верхової породи. *Науково-технічний бюлетень Інституту тваринництва УААН*. 2009. № 99. С. 106-112.
- 36.Ткачова І. В. Стан галузі конярства в Україні та умови її подальшого розвитку. *Аграрний вісник Причорномор'я*. Серія: Сільськогосподарські та біологічні науки. 2011. Вип. 58. С.97-102.
- 37.Хлебосолова А. В., Коновалова Г. К. Развитие отечественной скаковой индустрии в 2008-2012 годах. *Коневодство и конный спорт*. 2013. № 3. С.8-12.

ДОДАТКИ

Контрольна шкала росту молодняку чистокровної верхової породи

Вік, міс.	Жеребчики				Кобилки			
	Висота в холці, см	Обхват грудей, см	Обхват п'ястя, см	Маса, кг	Висота в холці, см	Обхват грудей, см	Обхват п'ястя, см	Маса, кг
3	126	124	15,0	147	125	126	14,5	150
6	136	140	16,5	235	134	138	16,0	240
12	150	155	18,0	320	148	155	17,75	320
18	156	165	19,0	370	154	165	18,5	360
24	158	173	19,25	415	156	173	18,75	405
30	159	178	19,75	425	157	175	19,0	420
36	160	180	20,0	440	158	179	19,25	430

Додаток Б

**РЕЗУЛЬТАТИ РОЗІГРАШУ ТРАДИЦІЙНИХ ПРИЗІВ ДЛЯ КОНЕЙ ЧИСТОКРОВНОЇ ВЕРХОВОЇ ПОРОДИ
НА ФІЛІЇ «ОДЕСЬКИЙ ШОДРОМ» ДП «КОНЯРСТВО УКРАЇНИ» У 2019 РОЦІ.**

№ п/п	Назва призу	Дата розіграшу	Дист.	Жвавість	Кличка коня	Рік народження	Власник коня	П.І. жокея
1.	Приз Відкриття скакового сезону	26.05.2019	1800	1.59,60	ГРАНІТ	2016	Пр.вл.Дигало О.В.	Ілієнко Марина
2.	Приз Астри	09.06.2019	1400	1.34,06	АРАБЕЛЛА	2016	Дніпропетровський к/з	Клочинський Артур
3.	Спринтерський приз	09.06.2019	1400	1.31,79	ЛА МАНШ	2016	ТОВ Агрофірма «Корнацьких»	Москаль Дмитро
4.	Літній приз	23.06.2019	1200	1.19,28	ГУД БОЙ	2017	Пр.вл.Дигало О.В.	Ілієнко Марина
5.	Приз Дерзького	23.06.2019	1600	1.46,54	ОДІССЕЙ	2015	ПП «Кінний завод «Мілленіум»	Москаль Дмитро
6.	Великий Літній приз	23.06.2019	1600	1.47,21	ГРАНІТ	2016	Пр.вл.Дигало О.В.	Ілієнко Марина
7.	Приз Заповіді	23.06.2019	1600	1.47,54	БЕРІСЛАВА	2016	ПП «Кінний завод «Мілленіум»	Москаль Дмитро
8.	Великий приз для кобил	07.07.2019	1200	1.21,19	РУТА	2017	Дніпропетровський к/з	Северін Олександр
9.	Великий Спринтерський приз	07.07.2019	1200	1.18,31	САН РЕМО	2015	ПП «Кінний завод «Мілленіум»	Мартюк Семен
10.	Приз Еласти	07.07.2019	1800	2.02,14	АВАНСЦЕНА	2016	Дніпропетровський к/з	Клочинський Артур
11.	Приз Еліти	07.07.2019	2400	2.49,77	ОДІССЕЙ	2015	ПП «Кінний завод «Мілленіум»	Сергієнко Андрій
12.	Приз Едіт	28.07.2019	1400	1.36,31	РУТА	2017	Дніпропетровський к/з	Северін Олександр

	Великий приз для кобил (OAKS)	28.07.2019	2400	2.47,01	АВАНСЦЕНА	2016	Дніпропетровський к/з	Клочинський Артур
13.	Приз Задорного	28.07.2019	2000	2.18,23	ГРАНІТ	2016	Пр.вл.Дигало О.В.	Глієнко Марина
14.	Приз Жокей-клубу	28.07.2019	2400	2.49,30	ОДІССЕЙ	2015	ПП «Кінний завод «Мілленіум»	Северін Олександр
15.	Великий приз Першої Корони	18.08.2019	1600	1.50,90	САНДОР	2017	Пр.Вл.Береговий П.М.	Москаль Дмитро
16.	Приз Критеріум	18.08.2019	1000	1.04,86	САН РЕМО	2015	ПП «Кінний завод «Мілленіум»	Мартюк Семен
17.	Великий Всеукраїнський Приз (DERBY)	18.08.2019	2400	2.47,24	ЛАРОШ	2015	ПП «Кінний завод «Мілленіум»	Яг'яєв Іса
18.	Приз м.Київа	18.08.2019	2400	2.48,20	ЛЕДНІК	2016	ТОВ Агрофірма «Корнацьких»	Москаль Дмитро
19.	Приз ім.Будьоного (St.Leger)	01.09.2019	2800	3.22,98	БЕЛАТРІКС	2016	ПП «Кінний завод «Мілленіум»	Яг'яєв Іса
21.	Осінній приз	15.09.2019	1600	1.50,72	ДАККА	2017	Пр.вл. Римчук М.М.	Москаль Володимир
22.	Кубок Чемпіонів	15.09.2019	2400	2.48,57	ОДІССЕЙ	2015	ПП «Кінний завод «Мілленіум»	Мартюк Семен
23.	Приз Президента України	15.09.2019	2000	2.15,59	БЕЛАТРІКС	2016	ПП «Кінний завод «Мілленіум»	Яг'яєв Іса
24.	Приз Закриття Скакового сезону	15.09.2019	1800	2.04,18	ТІЛЬГА	2016	ПП «Кінний завод «Мілленіум»	Мартюк Семен
25.	Приз Прем'єр-міністра України	15.09.2019	1200	1.21,41	РЕД ВІБУРНУМ	2017	Пр.вл. Рикова В.Ю.	Москаль Дмитро

БЕЛАТРИКС (Трю Стар-Белла Соул) ПП «Кінний завод «Мілленіум»